

Byggfrågor

Sammanfattning

Bostadsutskottet behandlar i detta betänkande motioner från höstens allmänna motionstid, samt två motioner från 2003/04 års riksmöte, som tar upp byggfrågor i vid bemärkelse och som regleras genom bl.a. plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVL). Motionsförslagen avser frågor om ansvaret i byggandet, vissa villkor för bygglov, miljöanpassat byggande, energianvändningen och säkerheten i byggnader samt tillgängligheten i boendemiljön. Vidare behandlas förslag som gäller bostadsanpassningsbidragen och forskningen inom bygg- och bostadssektorn.

Bostadsutskottet avstyrker samtliga förslag i de behandlade motionerna. Däremot uttrycker utskottet i flera fall en samsyn med motionärerna i de sakfrågor som tas upp. Utskottets ställningstaganden sker till stor del mot bakgrund av redan vidtagna åtgärder eller pågående överväganden inom Regeringskansliet samt i olika utredningar och arbetsgrupper.

Till betänkandet har fogats 20 reservationer och 9 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Bakgrund.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Inledning.....	8
Ansvarsfrågor i byggandet.....	8
Vissa frågor om bygglov m.m.....	9
Hästgårdar.....	9
Byggande nära vatten.....	11
Miljöanpassat byggande m.m.....	11
God bebyggd miljö.....	12
Allergiframkallande ämnen i byggprodukter.....	13
Radon i bostäder.....	15
Byggande i trä.....	16
Dricksvattenledningar.....	17
Tappvarmvatten.....	18
Energianvändning i byggnader.....	19
Energihushållning.....	19
Direktverkande elvärme.....	21
Säkerheten i byggnader.....	22
Barnsäkerhet i äldre bostäder.....	22
Lås på bostäder.....	24
Sprinklersystem.....	25
Tillgängligheten i boendemiljön.....	27
Krav på tillgänglighet.....	27
Behovet av hissar.....	30
Bostadsanpassningsbidrag.....	32
Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag.....	32
Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga.....	33
Byggforskning.....	34
Reservationer.....	37
1. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (c).....	37
2. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (mp).....	37
3. Hästgårdar, punkt 2 (m).....	38
4. God bebyggd miljö, punkt 4 (fp).....	40
5. God bebyggd miljö, punkt 4 (c).....	41
6. Allergiframkallande ämnen i byggprodukter, punkt 5 (fp, c).....	42
7. Radon i bostäder, punkt 6 (fp, kd, c).....	43
8. Energihushållning, punkt 10 (fp).....	44
9. Energihushållning, punkt 10 (kd, c).....	45
10. Direktverkande elvärme, punkt 11 – motiveringen (m, fp).....	46
11. Direktverkande elvärme, punkt 11 (v, c, mp).....	46
12. Barnsäkerhet i äldre bostäder, punkt 12 (kd, v, c, mp).....	47
13. Sprinklersystem, punkt 14 (v, c).....	49

14. Krav på tillgänglighet, punkt 15 (kd, c).....	50
15. Krav på tillgänglighet, punkt 15 (mp).....	51
16. Behovet av hissar, punkt 16 (m).....	52
17. Behovet av hissar, punkt 16 (c).....	53
18. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, punkt 18 (v, c, mp).....	54
19. Byggforskning, punkt 19 (kd, c).....	55
20. Byggforskning, punkt 19 (fp).....	57
Särskilda yttranden.....	59
1. Hästgårdar, punkt 2 (fp, kd).....	59
2. Hästgårdar, punkt 2 (c).....	59
3. Dricksvattenledningar, punkt 8 (m, kd).....	60
4. Tappvarmvatten, punkt 9 (kd, c).....	60
5. Energihushållning, punkt 10 (m).....	61
6. Barnsäkerhet i äldre bostäder, punkt 12 (m, fp).....	61
7. Krav på tillgänglighet, punkt 15 (fp).....	61
8. Behovet av hissar, punkt 16 (fp, kd).....	62
9. Behovet av hissar, punkt 16 (v).....	62
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	64
Motion väckt med anledning av regeringens skrivelse 2003/04:129 En svensk strategi för hållbar utveckling.....	64
Motion från allmänna motionstiden hösten 2003.....	64
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	64

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ansvarsfrågor i byggandet

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo272 yrkandena 1–3.

Reservation 1 (c)

Reservation 2 (mp)

2. Hästgårdar

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Bo220 och 2004/05:Bo254.

Reservation 3 (m)

3. Byggande nära vatten

Riksdagen avslår motion 2004/05:Fö252 yrkande 1.

4. God bebyggd miljö

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ66 yrkande 16, 2004/05:Bo235 yrkande 7 och 2004/05:Bo308 yrkandena 4 och 12.

Reservation 4 (fp)

Reservation 5 (c)

5. Allergiframkallande ämnen i byggprodukter

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo308 yrkande 1.

Reservation 6 (fp, c)

6. Radon i bostäder

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:MJ498 yrkande 42 och 2004/05:Bo308 yrkande 3.

Reservation 7 (fp, kd, c)

7. Byggande i trä

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo221.

8. Dricksvattenledningar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ324 och 2004/05:MJ498 yrkande 29.

9. Tappvarmvatten

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo205.

10. Energihushållning

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:N309 yrkande 12, 2004/05:Bo214 yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Bo228.

Reservation 8 (fp)

Reservation 9 (kd, c)

11. Direktverkande elvärme

Riksdagen avslår motion 2004/05:MJ507 yrkande 12.

Reservation 10 (m, fp) – motiveringen

Reservation 11 (v, c, mp)

12. Barnsäkerhet i äldre bostäder

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo306 yrkande 27.

Reservation 12 (kd, v, c, mp)

13. Lås på bostäder

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo261 yrkandena 1 och 2.

14. Sprinklersystem

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Bo219, 2004/05:Bo271 och 2004/05:Bo314.

Reservation 13 (v, c)

15. Krav på tillgänglighet

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ub230 yrkande 26, 2004/05:Bo213, 2004/05:Bo216, 2004/05:Bo241, 2004/05:Bo284, 2004/05:Bo293 yrkandena 1–3 och 2004/05:Bo303 yrkande 3.

Reservation 14 (kd, c)

Reservation 15 (mp)

16. Behovet av hissar

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Bo204 och 2004/05:Bo222.

Reservation 16 (m)

Reservation 17 (c)

17. Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag

Riksdagen avslår motion 2004/05:Bo255.

18. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:So506 yrkande 6 och 2004/05:Bo278 yrkande 4.

Reservation 18 (v, c, mp)

19. Byggforskning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ66 yrkande 14, 2004/05:Bo224, 2004/05:Bo299 yrkandena 1–4, 2004/05:Bo308 yrkande 13 och 2004/05:Bo319.

Reservation 19 (kd, c)

Reservation 20 (fp)

Stockholm den 17 februari 2005

På bostadsutskottets vägnar

Ragnwi Marcelind

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ragnwi Marcelind (kd), Owe Hellberg (v), Lilian Virgin (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Siw Wittgren-Ahl (s), Maria Öberg (s), Mariam Osman Sherifay (s), Peter Danielsson (m), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c), Leif Jakobsson (s), Sten Lundström (v), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Carl-Erik Skärman (m), Tomas Agenberg (s) och Stefan Wikén (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas motioner som tar upp byggfrågor i vid bemärkelse, bl.a. om bygglov och olika egenskapskrav på byggnader. Dessutom behandlas förslag om bidrag till bostadsanpassning samt frågor om byggforskning. Motionerna är i flertalet fall väckta under 2004 års allmänna motionstid. Därutöver behandlas en motion väckt under 2003 års allmänna motionstid samt en motion väckt med anledning av regeringens skrivelse 2003/04:129 En svensk strategi för hållbar utveckling.

I samband med beredningen av ärendet har information i form av föredragningar inför utskottet inhämtats vad gäller byggprodukter och hälsofrågor från Regeringskansliet samt från en representant för byggbranschen. Vidare har information inhämtats från Regeringskansliet om beredningsläget i frågor om barnsäkerhet i bostäder.

Bakgrund

Vid nybyggnad och ändring av byggnadsverk regleras utformningen av byggnad och tomt genom plan- och byggnadslagstiftningen. De centrala lagarna i detta sammanhang är plan- och bygglagen (1987:10) – PBL – samt lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVL. De tekniska egenskapskraven förtydligas i förordning (1994:1215) om egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVF. I Boverkets byggregler – BBR – finns föreskrifter och allmänna råd till bl.a. PBL, BVL och BVF. BBR gäller vid uppförande av nya byggnader och tillbyggnader. För andra ändringar än tillbyggnader gäller enbart bestämmelserna i PBL, BVL och BVF.

Reglerna om stöd till bostadsanpassning finns i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag.

En parlamentariskt sammansatt kommitté (PBL-kommittén) med uppdrag att se över plan- och bygglagstiftningen samt lämna förslag till de lagändringar som behövs påbörjade sitt arbete hösten 2002. Kommittén skall enligt sina direktiv (dir. 2002:97) bl.a. lämna förslag till en samordning mellan bestämmelserna i plan- och bygglagen, miljöbalken m.fl. lagar samt behandla frågor om regional samverkan, översiktlig planering, detaljplaner m.m., kvalitet och hållbarhet i byggande och förvaltning. Även kopplingen mellan plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVL) liksom beslutsprocessen inklusive instansordningen samt sanktionssystemet omfattas av uppdraget. Enligt sina ursprungliga direktiv skulle kommittén ha lämnat sitt slutbetänkande senast den 1 mars 2004. Kommittén har emellertid fått förlängd utredningstid och en slutredovisning kommer att lämnas senast den 30 juni 2005.

Utskottets överväganden

Inledning

De byggfrågor i vid bemärkelse som behandlas i detta betänkande avser till stor del frågor som regleras genom bl.a. plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVL). Utskottets ställningstaganden görs mot bakgrund av att en större översyn av plan- och bygglagstiftningen pågått under de senaste åren och kommer att avslutas under sommaren 2005 (PBL-kommittén). Även i flera andra frågor som behandlas i betänkandet pågår överväganden i olika utredningar.

Ett antal av de förslag som förs fram i de nu aktuella motionerna har behandlats av utskottet vid flera tidigare tillfällen. Utskottet inleder sina överväganden med att ta upp ett förslag om regleringen av ansvarsförhållanden i byggandet som återkommit under flera år.

Ansvarsfrågor i byggandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om ansvarsfrågor i byggandet.

Jämför reservationerna 1 (c) och 2 (mp).

I motion 2004/05:Bo272 (mp) diskuteras bl.a. de problem med delat ansvar som kan bli följden av olika entreprenadformer. Motionärerna menar att den nuvarande regleringen av ansvarsförhållandena för byggprojekt leder till att de miljömässiga frågorna inte beaktas tillräckligt. En utredning bör därför tillsättas för att dels klarlägga om byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar (yrkande 1), dels överväga frågor om lagstiftning om utökat ansvar (yrkande 2). I utredningen bör också övervägas möjligheten att utse en helhetsansvarig aktör vid en byggnation (yrkande 3).

När bostadsutskottet föregående år behandlade en likalydande motion framhölls att PBL-kommitténs uppdrag i hög grad omfattar olika frågor som i vid bemärkelse avser ansvarsförhållandena i byggprocessen och för den färdiga byggnaden. Regleringen av det ansvar som byggherren åläggs enligt den nuvarande byggnadslagstiftningen är således en av de frågor som särskilt skall övervägas. Kommittén skall enligt sina direktiv bl.a. analysera den förändrade byggherrerollen och överväga om systemet för tillsyn och kontroll är ändamålsenligt. I den plan för utredningsarbetet som kommittén upprättat specificeras dessa frågor ytterligare, bl.a. avseende de kopplingar som görs i motionen till inomhusmiljön och användningen av olika byggprodukter.

PBL-kommittén skulle enligt sina ursprungliga direktiv ha redovisat sitt uppdrag senast den 1 mars 2004. Kommittén har emellertid fått utsträckt utredningstid och en slutredovisning skall ske senast den 30 juni 2005.

Bostadsutskottet anser att PBL-kommitténs förslag i frågor om ansvaret i byggprocessen bör avvaktas. Frågorna om producentansvarets innebörd har också ett starkt samband med frågor som rör omfattningen av det försäkringsskydd som krävs för de olika parterna i ett byggprojekt. Dessa frågor omfattas av Byggnadsdeklarationsutredningens direktiv (dir. 2002:93). Utredningen har avgivit ett delbetänkande om byggnadsdeklarationer (SOU 2004:78). Utredningstiden för frågor om byggförsäkringar har förlängts. Utredaren skall redovisa sina överväganden och förslag i dessa frågor senast den 31 mars 2005.

Med hänvisning till pågående överväganden och förestående slutredovisningar i utredningar om ansvarsfrågorna i byggandet avstyrker bostadsutskottet motion 2004/05:Bo272 (mp).

Vissa frågor om bygglov m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- hästgårdar, *jämför reservation 3 (m) och särskilda yttrandena 1 (fp, kd) och 2 (c)*,
- byggande nära vatten.

Hästgårdar

Två motioner tar upp frågor om de konflikter som kan uppstå i samband med etablering av häststall och bostadsbebyggelse i närheten av varandra. Enligt förslagen i dessa motioner finns det skäl att vidta åtgärder för att underlätta sådan samlokalisering.

I motion 2004/05:Bo220 (m) förordas att miljöbalken samt Boverkets och Socialstyrelsens riktlinjer ses över och ändras så att det blir lättare att etablera ny bebyggelse i närheten av häststall. Även i motion 2004/05:Bo254 (s) föreslås en översyn av regelsystemet på det aktuella området. Motionären framhåller bl.a. att kommunerna bör avsätta områden för ändamålet i sina översiktsplaner.

Även denna fråga har under flera år återkommit i motioner väckta under allmänna motionstiden. Bostadsutskottet har vid tidigare beredning av frågan framhållit att det inte finns något förbud i PBL mot att förlägga bostäder i närheten av hästgårdar eller vice versa. Däremot kan lagens krav på att planläggning och lokalisering av bebyggelse skall ske med beaktande av behovet av hälsosamma och hygieniska boendeförhållanden göra att en nära samlokalisering inte tillåts i det enskilda fallet. Boverket har i samarbete med bl.a. Socialstyrelsen utarbetat allmänna råd om skyddsavstånd mellan

djurhållning och bebyggelse. Skyddsavståndet för nyetablering av bostäder i närheten av befintlig hästhållningsverksamhet är satt främst med hänsyn till risken för spridning av hästallergen, som bedöms vara starkt allergiframkallande.

Socialstyrelsen har i juni 2004 utfärdat ett meddelandeblad med en sammanställning av olika uppgifter som är relevanta i ärenden om lokalisering av bostäder och hästhållning. I sammanställningen redovisas utredningar, vetenskapliga studier och rättsfall som kan tjäna som underlag för kommunernas bedömningar. Utskottet har vidare erfärut att Boverket nyligen har beslutat påbörja ett arbete i syfte att studera förutsättningarna för kommunerna att i den aktuella frågan i högre grad kunna tillgodose det stora intresset för hästhållning, utan att för den skull öka riskerna för att hälsoproblem uppstår. Avsikten är också att olika berörda intressenter skall beredas möjlighet att delta i detta arbete. Det innebär bl.a. att synpunkter skall inhämtas från såväl företrädare för hästnäringen som för de särskilda intressen i frågan som allergiker och andra kan ha.

I de ärenden med samlokalisering av hästgårdar och bebyggelse som har överprövats har hänsyn tagits till hur stark koppling som förelegat mellan hästhållningen och bostäderna. När avsikten har varit att kombinera boende och hästhållning har det ansetts föreligga större utrymme för undantag från tillämpningen av skyddsavstånd.

Bostadsutskottet är väl medvetet om att olika uppfattningar ofta gör sig gällande i samband med plan- och bygglovsärenden som gäller bostäder och djurhållning i fråga om erforderligt skyddsavstånd m.m. Några helt entydiga vetenskapliga resultat om hälsoeffekterna vid olika skyddsavstånd föreligger inte enligt den sammanställning som Socialstyrelsen gjort. Det har inte heller utfärdats några bindande föreskrifter om minsta tillåtna avstånd mellan exempelvis häststall och bostäder. I stället har förhållandena i de enskilda fallen tillmätts stor betydelse när ärenden om samlokalisering prövats såväl enligt plan- och bygglagen som miljöbalken. Enligt utskottets mening är detta en rimlig ordning som ligger väl i linje med hanteringen av andra typer av intressekonflikter.

Som framhålls i en av motionerna är det givetvis en fördel om kommuner där frågan har hög aktualitet i möjligaste mån kan hantera och förebygga kommande intressekonflikter i sitt planeringsarbete. Utskottet delar motionärernas syn på att det stora intresse för hästhållning som finns i landet bör beaktas i detta sammanhang. Samtidigt är det nödvändigt att i det enskilda fallet ta hänsyn till de allergiaspekter och andra omgivningshygieniska aspekter som kan vara förknippade med djurhållning. Det får förutsättas att bl.a. Boverkets aviserade projekt i frågor om hästhållning och bostäder kan komma att ge ett bättre underlag för kommunernas bedömningar i dessa frågor.

Bostadsutskottet är mot den redovisade bakgrunden inte berett att förorda någon ändring i den nuvarande ordningen för hantering av frågor om lokalisering av bostäder och hästhållning. Motionerna 2004/05:Bo220 (m) och 2004/05:Bo254 (s) avstyrks således.

Byggande nära vatten

Enligt motion 2004/05:Fö252 (c) yrkande 1 behöver det genomföras en översyn av de byggregler som tillämpas vid byggande i vattennära miljöer. Motionären hänvisar till att översvämningar blir allt vanligare och att särskilda krav bör ställas på byggmaterial m.m. om byggnation tillåts i översvämningsdrabbade miljöer. Boverket föreslås därför få i uppdrag att göra en översyn av gällande byggregler vid byggande i vattennära miljöer.

Enligt Boverkets byggregler gäller bl.a. att byggnaders grundkonstruktioner skall utföras så att varken konstruktionen eller utrymmen i byggnaden kan skadas av fukt. Golv- och väggkonstruktioner, bottenbjälklag samt anslutande byggnadsdelar skall utföras så att uppkomst av skadlig fukt förhindras.

En översyn pågår för närvarande av det avsnitt i Boverkets byggregler där bestämmelserna om fukt, markavvattning m.m. ingår. Ett förslag till reviderade regler kommer att remitteras senare i vår. Enligt utskottets uppfattning torde emellertid problemen med bebyggelse i översvämningsdrabbade miljöer inte i första hand föranleda överväganden om att ställa särskilda krav på byggmaterial i sådana områden. Det handlar snarare om att ta större hänsyn till översvämningsriskerna vid planering och bygglovsprövning när lokaliseringen av bebyggelse prövas. Frågan om att beakta riskerna för framtida översvämningar vid planering och byggande ingår bland de frågor som bereds av PBL-kommittén. Som framgått ovan skall kommittén avlämna sitt slutbetänkande senast den 30 juni 2005.

Bostadsutskottet avstyrker motion 2004/05:252 (c) yrkande 1.

Miljöanpassat byggande m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- god bebyggd miljö, *jämför reservationerna 4 (fp) och 5 (c)*,
- allergiframkallande ämnen i byggprodukter, *jämför reservation 6 (fp, c)*,
- radon i bostäder, *jämför reservation 7 (fp, kd, c)*,
- byggande i trä,
- dricksvattenledningar, *jämför särskilt yttrande 3 (m, kd)*,
- tappvarmvatten, *jämför särskilt yttrande 4 (kd, c)*.

God bebyggd miljö

I detta avsnitt behandlas förslag i frågor som har samband med det pågående miljömålsarbetet, särskilt vad gäller miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Orsakerna till en omfattande ohälsa står enligt Centerpartiets partimotion 2004/05:Bo235 delvis att finna i boendemiljön. Motionärerna menar att dessa frågor måste ges större uppmärksamhet. Som ett steg i detta arbete föreslås i motionens yrkande 7 att en nationell handlingsplan för boende och hälsa utarbetas med syfte att analysera nuläget samt utforma förslag till förbättringar.

I motion 2004/05:Bo308 (fp) görs en genomgång av de tio delmålen under miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö och redovisas Folkpartiets syn på behovet av utveckling av dessa delmål. I yrkande 12 föreslås att riksdagen gör ett tillkännagivande om behoven av förändrade delmål. Vidare föreslås att ett nytt delmål utformas om barns miljö med rubriken ”Offentliga lokaler där barn vistas stadigvarande skall ej orsaka vara sig kortsiktiga eller långsiktiga hälsoproblem”. Frågan om barns miljö tas även upp i motionens yrkande 4 som innebär att regeringen bör inleda diskussioner med Kommunförbundet om vilka åtgärder som krävs för att åstadkomma en bättre inommiljö för barn.

Även enligt motion 2003/04: MJ66 (fp) yrkande 16 om åtgärder inom bostadssektorn är det viktigt att regeringen skyndsamt vidareutvecklar miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

I april 1999 fattade riksdagen beslut om 15 miljökvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6). Målen beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö, natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt. Regeringen har inrättat ett miljömålsråd som ansvarar för uppföljning av miljökvalitetsmålen. Ett av miljökvalitetsmålen avser God bebyggd miljö och innehåller för närvarande tio delmål.

Bostadsutskottet behandlade föregående år ett förslag om ett nationellt handlingsprogram för boende och hälsa motsvarande det som nu läggs fram i Centerpartiets partimotion. Utskottet konstaterade då att syftet med denna plan och det föreslagna arbetssättet mycket väl lät sig förenas med det miljömålsarbete som redan bedrivs. Miljökvalitetsmålet avseende God bebyggd miljö syftar till att den bebyggda miljön skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Riksdagen har även beslutat om ett antal delmål inom detta område, bl.a. avseende byggnaders påverkan på hälsan. Delmålen anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta konkreta arbetet. Kopplat till miljömålsarbetet är också ett tydligt uppföljningssystem som gör en effektiv mål- och resultatstyrningsprocess möjlig. Avsikten är att successivt konkretisera arbetet genom fler delmål och genom att lägga fast vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå de uppsatta målen. Såvitt utskottet förstår förslaget i Centerpartiets motion är det ett motsvarande tillvägagångssätt som efterfrågas. Det skulle således kunna hävdas att miljömålsarbetet i sig är att betrakta som ett nationellt handlingsprogram.

Vad sedan gäller förslagen i fp-motionerna om att delmålen inom miljö-kvalitetsmålet God bebyggd miljö bör utvecklas och konkretiseras samt att även behovet av nya delmål bör övervägas, ligger detta helt i linje med hur miljömålsarbetet är avsett att bedrivas. Bostadsutskottet är emellertid inte i dagsläget berett att gå in på och ta närmare ställning till de kortfattade synpunkter på behovet av förändringar inom respektive delmål som redovisas i framför allt motion 2004/05:Bo308 (fp). Ett bättre underlag för denna typ av överväganden kommer inom kort att presenteras för riksdagen.

Regeringen har aviserat att en proposition om miljömålsarbetet kommer att läggas fram för riksdagen i slutet av mars 2005. Som grund för denna proposition ligger en fördjupad utvärdering av miljömålsarbetet som Miljömålsrådet redovisade under våren 2004. Miljömålsrådet redovisade i detta sammanhang också sin tredje årsrapport med en bedömning av förutsättningarna att nå de uppsatta målen inom förutsatt tid. Regeringens avsikt är att i propositionen återkomma med förslag om hur medel och mål bör korrigeras för att målen skall nås samt hur åtgärdsstrategierna i miljömålsarbetet skall kunna vidareutvecklas.

Mot denna bakgrund ser utskottet det som en lämplig ordning att även motionärerna ges möjlighet att stämma av sina synpunkter mot den utvärdering och de förslag som kommer att presenteras i propositionen och därefter återkomma med mer utvecklade synpunkter i de eventuella frågor där åsiktsskillnader föreligger. Vad gäller önskemålet om ett nytt delmål för barns inomhusmiljö vill utskottet understryka att denna fråga bör ges en framträdande roll i miljömålsarbetet oavsett om detta bäst sker inom ramen för nuvarande delmål eller annorlunda formulerade mål om inomhusmiljön. Det bör också framhållas att ett omfattande arbete med betydelse för frågor om barns miljö och hälsa givetvis även bedrivs i andra former än inom ramen för miljömålsarbetet. Exempelvis har Socialstyrelsen helt nyligen lagt fram Miljöhälsorapport 2005 som ingående beskriver barns miljö och hälsa i Sverige. Rapporten beskriver vilken betydelse olika miljöfaktorer har för ohälsa hos barn, t.ex. luftföroreningar inne och ute, buller, metaller och organiska miljöföroreningar. Bostadsutskottet förutsätter att bl.a. denna typ av underlagsmaterial ger anledning till olika former av kontakter och diskussioner mellan den statliga och kommunala nivån utan ett särskilt tillkännagivande från riksdagen om detta.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2004/05:Bo235 (c) yrkande 7, 2004/05:Bo308 (fp) yrkandena 4 och 12 samt 2003/04:MJ66 (fp) yrkande 16.

Allergiframkallande ämnen i byggprodukter

I motion 2004/05:Bo308 (fp) redogörs för olika insatser för att kartlägga de hälsorisker som byggmaterial kan orsaka. Motionärerna hänvisar bl.a. till det arbete som bedrivs med att utforma en ny europeisk kemikalielagstiftning (REACH) och framhåller att Sverige bör vara drivande för att fler

ämnen skall omfattas av dessa regler. Vidare föreslås i motionens yrkande 1 att regeringen skall ta fram en tydlig strategi mot allergiframkallande ämnen i byggnadsmaterial som inkluderar en kartläggning av olika ämnen.

Bostadsutskottet delar helt uppfattningen att Sverige bör vara drivande i arbetet med den europeiska kemikalielagstiftningen. Utskottet har också uppfattningen att en strävan bör vara att detta arbete ges en sådan omfattning och inriktning att det kan få stor praktisk betydelse för de frågor som motionärerna tar upp. Enligt vad utskottet erfarit är detta även regeringens inställning och överensstämmer med den linje som Sverige redan driver i detta sammanhang.

Utskottet har under en lång rad år på olika sätt haft anledning att uppmärksamma frågor om allergier och andra hälsoproblem orsakade av inomhusmiljön. Det har då inte bara handlat om byggprodukter som innehåller olämpliga ämnen, utan också produkter som används på felaktigt sätt, t.ex. genom att de utsätts för fukt och väta och om dåligt underhåll eller produkter som ingår i byggnader med undermålig ventilation. Frågan om allergiframkallande ämnen i byggmaterial har ett starkt samband med alla dessa frågor.

Bostadsutskottet har i samband med beredningen av detta ärende inhämtat information om pågående arbete med REACH samt även om det frivilliga arbete som branschen bedriver på området.

Av den redovisning som lämnades om REACH-arbetet framgick att det finns stora förhoppningar om att den avsedda kartläggningen och regleringen av kemiska ämnen även kommer att kunna tillämpas för bedömningar av byggprodukter vad gäller olika hälsoaspekter. Avsikten är att riskbedömningar skall genomföras av bl.a. kombinationseffekter och andra frågor som har betydelse i detta sammanhang. Även det arbete som bedrivs för att utveckla Byggproduktdirektivets praktiska tillämpning kan givetvis på sikt få stor betydelse för strävandena efter att den färdiga byggnaden inte skall innehålla några byggprodukter som kan medföra hälsorisker.

När det gäller den svenska bygg- och fastighetssektorns egna insatser för att få fram miljö- och hälsoriktiga byggmetoder och byggprodukter har under flera år ett omfattande arbete skett inom ramen för Kretsloppsrådet (f.d. Byggsektorns kretsloppsråd). Ett arbete som direkt är inriktat på att fasa ut oönskade ämnen i byggprodukter pågår inom det s.k. Bastaprojektet som är delfinansierat av EU. Detta arbete sker till stor del med beaktande av de förutsättningar som den europeiska kemikalielagstiftningen kommer att ge. Bastasystemet syftar till att identifiera byggprodukter som uppfyller vissa grundläggande miljö- och hälsokriterier. Bland de egenskapskriterier som skall beaktas är om kemiska ämnen kan vara allergiframkallande. De byggprodukter som uppfyller vissa angivna egenskaper, och där leverantören kan styrka detta genom olika typer av dokumentation, kan registreras i systemets databas.

Bostadsutskottet vill även i detta sammanhang erinra om den betydelse som miljömålsarbetet kan få för strävandena att uppnå en byggd miljö som varken innebär risker för miljön eller hälsan. Flera av delmålen under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö har således en inriktning som har betydelse även för kraven på byggprodukter. I den uppföljning av miljömålsarbetet som Miljömålsberedningen redovisade föregående år konstaterades bl.a. att det behövs flera åtgärder för att minska antalet konsumenttillgängliga kemiska produkter som innehåller kända allergiframkallande ämnen, exempelvis inom ramen för REACH-arbetet.

Bostadsutskottet anser att alla de insatser som kan göras för att påskynda arbetet med att kartlägga och fasa ut byggprodukter med ämnen som kan förorsaka allergier eller andra hälsoproblem är mycket angelägna. Som framgått ovan pågår också ett omfattande arbete med denna inriktning. Vad som förordas i motion 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 1 ger därför inte utskottet anledning att föreslå ett tillkännagivande i frågan.

Radon i bostäder

Två motioner tar upp frågor om radon i bostäder.

I Kristdemokraternas partimotion 2004/05:MJ498 yrkande 42 föreslås att riksdagen skall begära en redogörelse av regeringen för hur målen om minskad radonhalt i bostäder skall nås. I motionen hänvisas till att ett stort antal byggnader i dag har för höga radonhalter och att antalet byggnader som åtgärdas behöver mångdubblas.

Även enligt motion 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 3 bör regeringen se över vilka åtgärder som behövs för att målen om radon skall kunna uppnås. Vidare föreslås att regeringen skall undersöka vilka metoder som kan användas för att stärka konsumentskyddet när det gäller bostäder och radon. Motionärerna anser att det bör vara möjligt att få veta om den lägenhet man bor i eller det hus man avser att köpa har radonhalter över gränsvärdena.

Förslagen i båda motionerna utgår från ett av delmålen under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Detta delmål som antogs av riksdagen våren 2002 (prop. 2001/02:128, bet. 2001/02:BoU14) är formulerat enligt följande:

- År 2020 skall byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt. Därför skall det säkerställas att
- samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 har en dokumenterat fungerande ventilation,
 - radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 är lägre än 200 Bq/m³ luft och att
 - radonhalten i alla bostäder år 2020 är lägre än 200 Bq/m³ luft.

Som framgått ovan i avsnittet God bebyggd miljö har regeringen aviserat att en proposition om miljömålsarbetet kommer att läggas fram för riksdagen i slutet av mars 2005. Propositionen kommer att utgå från den utvärdering av miljömålsarbetet som Miljömålsrådet redovisade under våren 2004. I fråga målet om radonhalter i bostäder har rådet gjort bedömningen att den

nuvarande takten på mätningar och åtgärder är för långsam och att det därför är osannolikt att delmålet kan nås på utsatt tid. Den del av delmålet som rör radon i skolor och förskolor bedöms däremot kunna nås.

Bostadsutskottet delar givetvis motionärernas oro för att åtgärderna mot radon hittills inte fått tillräcklig omfattning. Den i motionerna efterfrågade bedömningen från regeringen i frågan kan emellertid förväntas i den aviserade propositionen utan någon särskild begäran om detta.

Vad sedan gäller förslaget om att stärka konsumentskyddet genom att införa en deklaration av radonhalten i bostäder vill utskottet erinra om att ett förslag med just denna innebörd lagts fram i ett delbetänkande (SOU 2004:78) av Byggnadsdeklarationsutredningen. I betänkandet föreslås att det skall bli obligatoriskt för en ägare till en byggnad att vid vissa tillfällen upprätta byggnadsdeklaration. Bland de uppgifter som föreslås ingå i dessa deklarationer är om radonhalten är uppmätt eller inte och i förekommande fall det uppmätta årsmedelvärdet. Vid försäljning eller uthyrning av en byggnad skall säljaren tillhandahålla köparen en byggnadsdeklaration.

Byggnadsdeklarationsutredningens betänkande har remissbehandlats och frågan bereds nu inom Regeringskansliet.

Bostadsutskottet kan konstatera att vad som föreslås i motioner om att regeringen dels bör redovisa sin bedömning av möjligheten att uppnå målen för radon, dels bör överväga åtgärder för att stärka konsumentskyddet med avseende på radon i bostäder, kan förväntas bli tillgodosett utan något tillkännagivande i frågan. Motionerna 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 3 och 2004/05:MJ498 (kd) yrkande 42 avstyrks därför.

Byggande i trä

I motion 2004/05:Bo221 (s) framhålls bl.a. att de nordiska länderna har en gemensam tradition när det gäller trähusbyggande. Mot denna bakgrund föreslås att Sverige tar initiativ för att åstadkomma en harmonisering av de nordiska ländernas byggregler inom området. Tanken är att de nordiska länderna därefter utifrån en gemensam plattform skall kunna bedriva en påverkan inom EU för ökad träanvändning i byggandet.

Frågan om åtgärder för att öka träanvändningen i bl.a. byggande har varit aktuell i riksdagen under flera år. Efter ett tillkännagivande från riksdagen 2002 om ett nationellt handlingsprogram för en ökad träanvändning (bet. 2001/02:NU12) beslutade regeringen att tillsätta en förhandlare med uppdrag att ta fram underlag till en överenskommelse kring en nationell strategi för att främja en ökad användning av trä i byggandet. Förhandlaren redovisade i januari 2004 rapporten Mer trä i byggandet – underlag för en nationell strategi för att främja trä i byggandet (Ds 2004:1). I rapporten redovisas förslag till en strategi för ökat byggande i trä dels på kort, dels på medellång och lång sikt, inklusive förslag om olika åtaganden från näringslivet respektive staten. Bland åtgärderna i strategin på kort sikt finns ett förslag med följande lydelse.

Se till att träneringen och svenska myndigheter, inom EU, verkar för harmonisering av byggregler med tränriktning i Norden och avdela resurser till det europeiska standardiseringsarbetet. Se till att svenska trähusfabrikanter låter CE-märka sina produkter.

Regeringen har därefter den 21 oktober 2004 beslutat att utse en ordförande för en samordnarfunktion med uppdraget att verka för att åtgärdsförslagen i träbyggnadsstrategin genomförs. I arbetet skall berörda företrädare från skognäringen, byggsektorn och myndigheter delta i enlighet med riktlinjerna i strategin. Ordföranden skall samverka med en bred krets av företrädare med intresse av byggfrågor och tillse att åtgärderna i linje med strategin främjar utvecklingen inom byggsektorn. Resultaten av uppdraget skall rapporteras på årsbasis, och uppdraget skall avslutas med en redogörelse för vad som uppnåtts senast den 31 december 2006.

Bostadsutskottet kan således konstatera att vad som i motionen förordas om bl.a. en strävan efter samsyn inom Norden i de aktuella frågorna redan ingår i ett uppdrag som regeringen utfärdat. Motionen avstyrks av detta skäl.

Dricksvattenledningar

I två motioner, en från 2003 års och en från 2004 års allmänna motions-tid, behandlas vissa svårigheter med att göra bedömningar av materials lämplighet att användas i samband med transport av dricksvatten.

Enligt motion 2003/04:MJ324 (m) och Kristdemokraternas partimotion 2004/05:MJ498 yrkande 29 föranleder avsaknaden av en myndighet som gör sådana bedömningar problem för byggherrar och andra. Motionärerna beskriver en situation där det inte går att få något besked om vilken typ av ledningar m.m. man bör välja för att uppfylla de egenskapskrav i fråga om hälsa som finns uppställda. I båda motionerna föreslås mot denna bakgrund att en myndighet ges ett större ansvar för materialfrågan. Enligt motion 2003/04:MJ324 (m) bör Livsmedelsverket utses som ansvarig myndighet. I motion 2004/05:MJ498 (kd) föreslås i stället att Boverket ges detta uppdrag.

Bostadsutskottet kan inledningsvis konstatera att de två förslagen speglar något av bakgrunden till de beskrivna problemen. Dricksvatten är nämligen ett livsmedel och faller inom det regelsystem som gäller på detta område. Ledningarna för transport av dricksvatten är däremot byggprodukter och regleras genom byggnadslagstiftningen. Det är givetvis angeläget att uppmärksamma att denna typ av gränsdragningar inte ställer till problem för dem som skall hantera frågorna i praktiken i det dagliga arbetet.

Det regelverk som gäller för materialet i dricksvattenledningar m.m. respektive för dricksvattnet i sig utgår från olika principer. Kraven på material i tappvatteninstallationer är, liksom huvuddelen av Boverkets övriga byggregler, utformade som s.k. funktionskrav. Enligt dessa regler gäller bl.a. att kallvatteninstallationer för dricksvatten skall utföras av sådant material och utformas så att kallvattnet kan uppfylla de krav i kemiskt och mikrobiellt hänseende som ställs på dricksvatten. Några krav på att ledningar m.m.

skall vara utförda i något bestämt material ställs alltså inte. Däremot innehåller Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten gränsvärden för olika typer av ämnen med utförliga krav på vattnets kvalitet vid bl.a. tappstället.

Överväganden om att utveckla de krav som ställs på byggnader och ingående byggprodukter i olika avseenden måste givetvis ske inom de ramar som ställs upp bl.a. i det europeiska byggproduktdirektivet. I arbetet med att konkretisera tillämpningen av detta direktiv har den aktualiserade frågan om produkter som används för distribution av dricksvatten uppmärksammas särskilt. En särskild grupp (Water regulators group – RG-CPDW) har således bildats för att verka både under byggproduktdirektivet och dricksvattendirektivet. Gruppens arbete syftar bl.a. till att ta fram positiva listor för olika material som kan användas i byggprodukter i kontakt med dricksvatten. Avsikten är att godkända produkter, utöver den CE-märkning som kan ske enligt byggproduktdirektivet, även skall kunna förses med en EAS-märkning. EAS (European Acceptance Scheme) är ett system för att göra hälsobedömning av produkter och de i produkterna ingående materialen och substanserna.

I den europeiska grupp som arbetar med dricksvattenfrågor ingår en representant för såväl Boverket som Livsmedelsverket. Det får därför förut sättas att de berörda myndigheterna följer utvecklingen och vid behov aktualiserar de frågor om ansvarsområden m.m. som arbetet kan ge anledning till hos regeringen. Enligt uppgift har också företrädare för branschorganisationen Svenskt Vatten vid ett möte med miljöminister Lena Sommestad framfört önskemål om myndighetsansvaret på området. Regeringen har således redan blivit uppmärksam på de problem som beskrivs i motionerna.

Bostadsutskottet anser sig för sin del inte ha underlag för att förorda en förändring i det pågående arbetet med att göra bedömningar av materials lämplighet att användas i samband med distribution av dricksvatten. Utskottet förutsätter att regeringen och de berörda myndigheterna agerar för att ge det stöd till branschen och övriga berörda som detta arbete möjliggör.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de aktuella motionerna.

Tappvarmvatten

Risken för spridning av legionellabakterier i vattenledningssystemen i bostäder och andra byggnader uppmärksammas i motion 2004/05:Bo205 (kd). Motionären hänvisar till ett riskvärderingsprojekt som Smittskyddsinstitutet, Boverket och branschorganisationerna drivit och framhåller att detta arbete bör leda till en skärpning av byggreglerna på området.

Legionellabakterierna kan ge upphov till legionärssjukan, som är en allvarlig form av lunginflammation. Bakterierna, som kan finnas i små mängder i alla former av sötvatten, förökar sig vid temperaturer mellan 20 grader och 45 grader. Vid temperaturer över 50 grader dör bakterierna. Enligt Boverkets byggregler gäller för installationer för varmvatten bl.a. att de skall

utformas så att lägst 50 grader erhålls vid tappstället. En översyn av byggreglerna pågår för närvarande och förslag till ändringar i det aktuella avsnittet kommer att remitteras senare under våren.

Som nämns i motionen pågår ett gemensamt projekt mellan Smittskyddsinstitutet, Boverket och VVS-branschen där konstaterade fall under senare år av spridning av legionellabakterier studeras. Projektet syftar till att ta fram kunskap om hur vattensystem skall utformas för att undvika risken för att legionärssjukan utbryter. En slutrapport är planerad till våren 2005. Bostadsutskottet utgår från att den kunskap som framkommit genom detta projekt tas till vara på lämpligt sätt även utan ett särskilt påpekande om detta från riksdagens sida. Det får också förutsättas att översynen av de aktuella delarna av byggreglerna skett med beaktande av de erfarenheter som kan dras av de fall under senare år där smittspridning inträffat.

Motion 2004/05:Bo205 (kd) avstyrks mot den redovisade bakgrunden.

Energianvändning i byggnader

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- energihushållning, *reservationerna 8 (fp) och 9 (kd, c) samt särskilt yttrande 5 (m)*,
- direktverkande elvärme, *jämför reservationerna 10 (m, fp) och 11 (v, c, mp)*.

Energihushållning

I två motioner hänvisas till en undersökning vid Chalmers tekniska högskola enligt vilken utvecklingen mot energisnålare hus har avstannat.

Mot denna bakgrund föreslås i motion 2004/05:Bo228 (s) att riksdagen gör ett tillkännagivande om vikten av att bygga energisnåla flerbostadshus. Enligt motionen bör ett samarbete med berörda parter som syftar till en minskad energianvändning i flerbostadshus uppmuntras.

Även i motion 2004/05:N309 (fp) yrkande 12 föreslås riksdagen genom ett tillkännagivande framhålla vikten av att uppmuntra energibesparande åtgärder i bostäder. Motionärerna hänvisar till projekt där man har lyckats bygga energisnålt till samma kostnad som vanliga byggprojekt.

Ytterligare en motion tar upp frågor om energihushållning i byggnader. Enligt motion 2004/05:Bo214 (kd) yrkande 1 bör riksdagen särskilt framhålla behovet av att i energispararbetet lyfta fram värmeutjämning som en viktig faktor. Motionären anser att nuvarande byggregler inte tillräckligt beaktar de fördelar som god värmelagring och värmeutjämning har för energibalansen i en byggnad. EG-direktivet om byggnaders energiprestanda

anses dock beakta byggnadens integrerade energiprestanda. I motionens yrkande 2 föreslås att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av hur man följer detta EG-direktiv.

Bostadsutskottet kan konstatera att de två förstnämnda motionerna i mer allmänna ordalag framhåller vikten av att arbetet med energihushållning drivs vidare. Utskottet instämmer givetvis i denna uppfattning. Ett flertal insatser med denna inriktning pågår också. Här skall endast nämnas två av dessa insatser som kan få stor betydelse för de krav som ställs på energihushållningen i byggnader. Det gäller översynen av Boverkets byggregler om energihushållning samt det i en av motionerna omnämnda arbetet med att genomföra EG-direktivet om byggnaders energiprestanda i Sverige.

Gällande krav på energihushållning och värmeisolering vid uppförande eller ändring av byggnader är utfärdade med stöd av lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnader, m.m. (BVL) och förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnader, m.m. (BVF). Byggreglerna på detta område (Boverkets föreskrifter 1993:57, kap. 9) är för närvarande föremål för en översyn. Ett förslag om förändrade regler om bl.a. energihushållning kommer att remissbehandlas senare i vår. Detta ger givetvis även tillfälle att, som efterfrågas i s-motionen, involvera berörda parter i övervägandena om vilka krav som bör ställas på energihushållningen i olika typer av byggnader.

När det gäller den särskilda fråga om värmeutjämning som tas upp i kd-motionen bör det framhållas att byggreglerna redan i sin nuvarande utformning medger att byggnader utformas med energilösningar som utnyttjar lösningar med termisk tröghet som ett komplement till värmeisoleringen. De krav som finns uppställda i byggreglerna i fråga om klimatskärm och effektiv värmeanvändning behöver således inte uppfyllas för byggnader där det genom särskild utredning (s.k. omfördelningsberäkning) visas att behovet av tillförd energi inte överskrider vad som skulle behövas om kraven var uppfyllda.

Arbetet med att revidera de svenska energihushållningskraven sker med beaktande av det direktiv om byggnaders energiprestanda m.m. (2002/91/EG) som utfärdades av Europaparlamentet och Europeiska unionens råd i december 2002. Direktivet fastställer krav i fråga om bl.a. energicertifiering av byggnader samt minimikrav avseende energiprestanda för nya byggnader och byggnader som genomgår större renoveringar. Regeringen bemyndigade i november 2003 en särskild utredare – Utredningen om byggnaders energiprestanda – att lämna förslag om hur direktivet skall genomföras i Sverige. Utredningen avgav i november 2004 betänkandet Energideklarering av byggnader (SOU 2004:109). Boverket har fått regeringens uppdrag att i samråd med Energimyndigheten och Utredningen om byggnaders energiprestanda utföra förberedelsearbete avseende genomförandet av EG-direktivet med utgångspunkt i förslagen i utredningens betän-

kande. Regeringen har aviserat att en proposition i frågan om genomförande av direktivet om byggnaders energiprestanda kommer att läggas fram för riksdagen i juni 2005.

Bostadsutskottet anser mot den redovisade bakgrunden att ett tillkännagivande från riksdagen i enlighet med de aktuella motionsförslagen i dagsläget inte skulle tjäna något reellt syfte. Ett arbete med den förordade inriktningen pågår redan och olika förslag på området kommer inom en snar framtid att presenteras. Motionerna 2004/05:Bo214 (kd), 2004/05:Bo228 (s) och 2004/05:N309 (fp) yrkande 12 avstyrks således.

Direktverkande elvärme

Bostadsutskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat förslag om förbud mot direktverkande elvärme i olika typer av byggnader. Även under 2004 års allmänna motionstid har ett förslag lagts fram i denna fråga.

Enligt motion 2004/05:MJ507 (c) yrkande 12 bör det införas ett förbud mot installation av direktverkande elvärme i en- och tvåbostadshus i samband med nybyggnation eller omfattande ombyggnation. Motionärerna anser att detta är ett viktigt led i arbetet med att sänka energiförbrukningen i bostäder.

När motsvarande förslag behandlades föregående år (bet. 2003/04:BoU6) anförde utskottet följande.

I dag gäller att uppvärmningssystem baserat på direktverkande elvärme under vissa förutsättningar får användas för nya en- och tvåbostadshus. Enligt förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnader m.m. (10 §) skall i byggnader som innehåller bostäder eller arbetslokaler uppvärmningssystemet i skälig utsträckning utformas så att skilda energislag kan användas utan omfattande ändringar. En- och tvåbostadshus som i huvudsak skall värmas upp med el eller naturgas skall ha en sådan planlösning att ett byte till uppvärmning med ett annat energislag underlättas. I fråga om en- och tvåbostadshus gäller emellertid att de får förses med uppvärmningssystem för direktverkande elvärme om byggnaden har särskilt goda egenskaper när det gäller energihushållning.

Under senare år har det i olika sammanhang övervägts om det bör införas ett förbud mot direktverkande elvärme för uppvärmning av nya byggnader. Boverket har på regeringens uppdrag utrett konsekvenserna av ett sådant förbud. I juni 2003 redovisade Boverket en rapport med sina överväganden om tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser av ett eventuellt förbud samt en bedömning av de ändringar av bestämmelserna inom byggområdet som då skulle krävas. Enligt denna bedömning kan effekterna av ett förbud ifrågasättas ur såväl en samhällsekonomisk som miljömässig synpunkt. Bedömningen blir emellertid beroende av vilket uppvärmningssätt som används i stället för den direktverkande elvärmen. I rapporten redovisas också olika alternativ till ett förbud mot direktverkande elvärme i nya byggnader. Ett sådant alternativ är en skärpning av byggreglernas energikrav.

Boverkets rapport har remissbehandlats och en beredning av remissvarerna pågår för närvarande inom Regeringskansliet. Rapporten visar att frågan om ett eventuellt förbud mot direktverkande elvärme är kom-

plex och har samband med andra energipolitiska överväganden. Det finns därför starka skäl att inte föregripa den beredning som pågår inom Regeringskansliet.

Beredningen inom Regeringskansliet av Boverkets rapport är inte avslutad. Som framgått i avsnittet om energihushållning är de energikrav som ställs upp i Boverkets byggregler för närvarande föremål för en översyn och förslag om reviderade regler kommer att remitteras under våren. Bostadsutskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu närmare ta ställning i den aktuella frågan.

Motion 2004/05: MJ507 (c) yrkande 12 avstyrks.

Säkerheten i byggnader

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- barnsäkerheten i äldre byggnader, *jämför reservation 12 (kd, v, c, mp) och särskilt yttrande 6 (m, fp)*,
- lås på bostäder,
- sprinklersystem, *jämför reservation 13 (v, c)*.

Barnsäkerhet i äldre bostäder

Särskilda barnsäkerhetskrav i byggnadslagstiftningen infördes först under 1970-talet. Det innebär att hus byggda före 1973 eller ombyggda före 1976 byggdes eller byggdes om innan sådana krav fanns uppställda. Vissa förbättringar av barnsäkerheten kan under årens lopp ha skett i samband med underhåll eller ombyggnad, men till stor del har sannolikt detta äldre byggnadsbestånd fortfarande en sämre barnsäkerhetsstandard än vad som krävs vid ny- och ombyggnad enligt dagens regler. Detta förhållande har uppmärksammats i olika sammanhang, och motioner har väckts i frågan under en följd av år. Även från årets allmänna motionstid finns ett förslag om barnsäkerheten i det aktuella bostadsbeståndet.

I motion 2004/05:Bo306 (kd) framhålls att det varje år inträffar ett stort antal olycksfall i bostäder där barn omkommer eller skadas svårt och att berörda myndigheter tidigare föreslagit att reglerna för barnsäkerhet i äldre hus skall skärpas. Mot denna bakgrund föreslås i motionens yrkande 27 att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som för hus byggda före 1973 föreskriver att samma krav på barnsäkerhet skall uppfyllas som i dag gäller för nybyggda hus.

Som redan framgått har den i motionen behandlade frågan aktualiserats i flera olika sammanhang. Detta skedde senast i samband med Barnsäkerhetsdelegationens arbete. Den av regeringen år 2001 tillsatta delegationen hade i uppdrag att se över och arbeta med frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. I uppdraget ingick bl.a. att

beskriva och analysera olycksfallsmönstren i olika delar av bostadsbeståndet. Om denna analys visade att det behövs åtgärder i form av förändrad lagstiftning, förbättrad information eller något annat skulle delegationen även lämna förslag till sådana åtgärder.

Barnsäkerhetsdelegationen redovisade sitt slutbetänkande i december 2003 (SOU 2003:127). Barnsäkerhetsdelegationen har i de frågor som nu är aktuella konstaterat att statistiskt underlag som möjliggör den efterfrågade analysen av fallolyckor i olika delar av bostadsbeståndet helt saknas. Delegationen har därför inte heller redovisat någon analys i frågan om lagreglering m.m. Däremot finns ett förslag om att Boverket skall ges i uppdrag att utforma och sprida information om hur barnsäkerheten kan förbättras i äldre byggnader. Delegationen anser att det finns behov av att uppdatera den handbok som Boverket tidigare givit ut om barnsäkerhet i byggnader.

När bostadsutskottet beredde motionsförslag om barnsäkerheten i äldre byggnader föregående år anfördes att remissbehandlingen av delegationens betänkande och den fortsatta beredningen av frågan inom Regeringskansliet borde avvaktas. I samband med årets beredning av frågan beslutade utskottet att inhämta information om hur denna beredning fortskrider. Vid den föredragning som företrädare för Regeringskansliet gjort inför utskottet framkom att någon traditionell remissbehandling inte kommit till stånd. Däremot har en förfrågan gått ut till berörda departement angående de förslag som delegationen lagt fram. I fråga om det förslag i delegationens betänkande som gäller barnsäkerhet i äldre byggnader, dvs. en uppdatering av Boverkets handbok, har det framkommit att Boverket överväger att genomföra en sådan.

Av Regeringskansliets redogörelse framgick i övrigt att inga initiativ i enlighet med motionsförslaget för närvarande är aktuella. Däremot kan den nya ansvarsfördelning som sedan årsskiftet gäller för frågor om barnsäkerhet, med Räddningsverket som samordnande myndighet, medföra att barnsäkerhetsfrågorna ges en mer framträdande roll i olika sammanhang. Vidare påpekades att stora delar av det bostadsbestånd som byggdes under miljöprogrammet nu har ett omfattande underhålls- och ombyggnadsbehov. Dessa behov kommer i många fall innebära att det vidtas ändringar i byggnaderna som medför att dagens barnsäkerhetskrav måste tillgodoses.

Bostadsutskottet har vid upprepade tillfällen understrukt att frågor om barns säkerhet och trygghet i bostadsmiljön måste ges hög prioritet. Frågan om trygghet samt goda livsvillkor för barn och ungdomar uppmärksammas också särskilt i direktiven för PBL-kommitténs översyn av byggnadslagstiftningen. När det gäller nytillkommande bebyggelse och ändringar i byggnader har kraven på barnsäkerhet skärpts vid flera tillfällen. Vad saken nu gäller är emellertid om det i efterhand skall kunna ställas ytterligare krav på fastighetsägare som vid byggnadens uppförande uppfyllt de då gällande kraven. Förändringar i byggnadslagstiftningen med en sådan tillbakaverkande innebörd har endast genomförts vid ett fåtal tillfällen.

Som framgått ovan har inte Barnsäkerhetsdelegationen redovisat något underlag för eventuella vidare överväganden i lagstiftningsfrågan. Utskottet är därför inte berett att här närmare kommentera de för- och nackdelar som en sådan lösning kan medföra. Utskottet gör emellertid bedömningen att ett intensifierat arbete med att höja barnsäkerheten i den aktuella delen av bostadsbeståndet bör kunna komma till stånd även utan den typ av lagändring som föreslås i motionen. Redan i dag gäller nämligen vid tillbyggnad eller ändring av byggnad på annat sätt att dagens krav på bl.a. barnsäkerhet skall uppfyllas. Som även framhölls i Regeringskansliets föredragning står vi i dag inför ombyggnadsåtgärder i det äldre bostadsbeståndet, inte minst i miljöprogrammets bostadsområden, där dessa krav ofta torde bli tillämpliga. Det blir då en angelägen uppgift att se till att kraven verkligen efterlevs. Erfarenheter visar att det ibland finns brister när det gäller att tillgodose vissa egenskapskrav även i helt nybyggda bostadsområden. Det är bl.a. mot denna bakgrund som frågan om dagens tillämpning av reglerna om tillsyn och kontroll i byggprocessen är en viktig del i PBL-kommitténs uppdrag.

Även behovet av ytterligare informationsinsatser om vilka åtgärder för ökad barnsäkerhet som bör vidtas i det äldre bostadsbeståndet behöver ses över. Denna information bör givetvis gälla både för situationer när åtgärderna kan utföras i samband med andra underhålls- och ombyggnadsåtgärder och för befintliga byggnader där inga sådana åtgärder planeras. Det kan ofta vara fråga om enkla åtgärder som fastighetsägaren eller den boende själv kan genomföra till låga kostnader. Enligt de uppgifter som Regeringskansliet lämnat överväger Boverket för närvarande behovet av att uppdatera den informationsskrift om barnsäkerhet i byggnader som sedan tidigare finns utgiven av verket.

Sammanfattningsvis anser bostadsutskottet att frågor om barnsäkerhet i bostäder bör ägnas fortsatt stor uppmärksamhet i olika sammanhang. Utskottet är emellertid inte berett att ställa sig bakom förslaget om en lagreglering med den innebörd som föreslås i motion 2004/05:Bo306 (kd). Motionen avstyrks med hänvisning till det anförda.

Lås på bostäder

I motion 2004/05:Bo261 (s) beskrivs situationer där kvinnor och flickor mot sin vilja hålls inlåsta av anhöriga i familjens egen bostad. Motionären anser att dessa fall av olaga frihetsberövande underlättas av att många ytterdörrar är försedda med lås som även från insidan endast går att öppna med nyckel. Vidare påpekas att sådana lås är godkända för bostäder enligt Boverkets föreskrifter. Mot denna bakgrund föreslås att detta regelsystem skall ses över (yrkande 1) samt att åtgärder för att öka medvetenheten om frihetsberövade kvinnor och flickor bör vidtas (yrkande 2).

Boverkets byggregler innehåller vissa särskilda regler om skydd mot instängning. Dessa avser emellertid främst dörrar till bad-, dusch- och toalettrum eller andra utrymmen där oförutsedd instängning kan medföra risk för personskador. Sådana dörrar skall ha en sådan stängningsanordning att en reglad eller låst dörr kan öppnas både inifrån och utifrån utan nyckel eller särskilt verktyg. Särskilda regler finns också för bl.a. dörr till bastu. Av betydelse i den aktuella frågan är också reglerna för utrymning vid brand. Där anges bl.a. att dörrar till eller i en utrymningsväg skall vara lätt öppningsbara. Dörrar som endast går att öppna med nyckel är dock tillåtna, om de betjänar ett litet antal personer som kan förväntas ha tillgång till nyckel.

De förhållanden som kan ligga bakom brott och andra handlingar av det slag som beskrivs i motionen har rönt stor uppmärksamhet under senare år. Bostadsutskottet instämmer givetvis i att dessa förhållanden även i fortsättningen på olika sätt måste bli föremål för samhällets insatser. Utskottet har emellertid avgränsat sina överväganden till att gälla det konkreta förslaget om att insatser bör vidtas inom ramen för byggnadslagstiftningen.

Som motionären konstaterar är det inte förbjudet att förse en vanlig lägenhetsdörr med ett lås som endast går att öppna med nyckel. I vårt bostadsbestånd torde det vara en vanlig lösning att en ytterdörr både är försedd med ett lås som från insidan går att öppna med ett vred och ett lås som endast kan öppnas med nyckel. I den mån förslaget i motionen innebär att ett förbud mot den senare typen av lås bör införas ställer sig bostadsutskottet mycket skeptiskt till förslaget. Det skulle föranleda mycket stora kostnader att byta ut låsen i det befintliga bostadsbeståndet. Det kan dessutom ifrågasättas om en sådan åtgärd skulle vara särskilt verksamt för att komma åt de bakomliggande orsakerna till de beskrivna problemen. Motionen avstyrks.

Sprinklersystem

Förslag om att öka säkerheten i vissa typer av bostäder genom krav på sprinklersystem läggs fram i tre motioner. Motionärerna framhåller att ett antal människor varje år dör i bränder som skulle kunnat få en mycket begränsad spridning om det funnits sådana system installerade.

I motion 2004/05:Bo271 (s) föreslås att sprinklersystem görs obligatoriska i vissa offentliga lokaler. Motionärerna framhåller att detta bör gälla bl.a. vårdinrättningar och skolor.

Enligt motion 2004/05:Bo314 (s) bör behovet av obligatorisk installation av sprinkler i äldreboenden och vissa andra boendeformer bli föremål för utredning. Motionären hänvisar till erfarenheter från andra länder som infört denna typ av krav.

I motion 2004/05:Bo219 (c) tas särskilt upp frågan om säkerheten för intagna på låsta avdelningar. Motionärerna framhåller att staten har ett särskilt ansvar för säkerheten vid brand för dem som är tvångsomhändertagna

eller dömda till fängelsestraff. Enligt motionen behövs det en översyn för att se om sprinklersystem bör installeras och även andra åtgärder vidtas för att förbättra patienters och fångars säkerhet.

Något krav på användning av sprinklersystem i bostäder finns inte i byggnadslagstiftningen. Sprinklersystem används däremot ibland som en frivillig åtgärd för att höja brandsäkerheten eller som ett alternativt sätt att uppfylla byggreglernas brandskydds krav, exempelvis för att kompensera en större träexponering vid byggande av vissa flervåningsbyggnader i trä. Även i fråga om kraven på brandcellsindelning av vissa byggnader kan undantag medges om sprinklersystem installeras.

Den fråga som motionärerna tar upp är om det bör ställas ökade krav på brandsäkerheten genom obligatorisk installation av sprinklersystem i vissa byggnader. Frågor om ett ökat krav på brandskyddet i vissa typer av boende och vårdanläggningar har också aktualiserats genom några uppmärksammade bränder med tragisk utgång under senare år. Dessa händelser har bidragit till ett utökat samarbete mellan de myndigheter som bär ett särskilt ansvar på området. Under det senaste året har således representanter för Boverket, Räddningsverket och Socialstyrelsen diskuterat vilka åtgärder som behöver vidtas för att öka säkerheten exempelvis i olika former av äldreboenden. Boverket har också övervägt denna fråga i samband med översynen av de krav på brandskydd som finns uppställda i byggreglerna. Verket har helt nyligen sänt ut ett förslag på remiss om förändrade regler avseende bl.a. brandskyddet. De största föreslagna förändringarna i denna remissutgåva gäller just att ett nytt begrepp införs avseende särskilda boenden för personer med vårdbehov. Därmed avses exempelvis boenden för funktionshindrade eller sängliggande, gruppboende för utvecklingsstörda, psykiskt sjuka eller åldersdementa. I förslaget framhålls att utrymnings säkerheten bör anpassas till val av utrymningsstrategi, antalet personer i byggnaden samt de byggnadstekniska och organisatoriska brandskyddsåtgärderna. Något förslag om att sprinklersystem skall vara en obligatorisk brandskyddsåtgärd i vissa typer av byggnader läggs emellertid inte fram.

Bostadsutskottet kan konstatera att frågor om behovet av förändrade brandskyddsåtgärder i olika typer av boenden har diskuterats såväl inom som mellan de närmast berörda myndigheterna under det senaste året. Boverket har nyligen remitterat ett förslag till ändrade regler på detta område. Det får därför förutsättas att frågan får fortsatt uppmärksamhet och prövas ytterligare i samband med remissbehandlingen även utan ett uttalande från riksdagen.

Vad sedan gäller brandsäkerheten på bl.a. fängelser som särskilt tas upp i en av motionerna prövades denna fråga i samband med beredningen av en motsvarande motion föregående år av justitieutskottet (bet. 2003/04:JuU18). Justitieutskottet redogjorde i sitt betänkande för de särskilda regler om bl.a. beredskapsplan för brand som gäller enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om beredskapsplanering för åtgärder i händelse av våld, hot

om våld eller andra allvarliga incidenter. Utskottet hade även inhämtat uppgifter om hur brandskyddet i praktiken fungerar på olika typer av anstalter och häkten. Avslutningsvis anförde justitieutskottet i denna fråga följande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är särskilt viktigt att säkerställa brandskyddet på institutioner där personer hålls inlåsta. Utskottet utgår från att kriminalvårdens myndigheter i samråd med bl.a. de lokala brandmyndigheterna löpande ser över och utvärderar brandskydd och rutiner på anstalter och häkten samt att Kriminalvårdsstyrelsen noga följer denna fråga. Något tillkännagivande från riksdagen är dock inte påkallat.

Bostadsutskottet har inte underlag eller skäl för annat ställningstagande är justitieutskottet i denna fråga.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2004/05:Bo219 (c), 2004/05:Bo271 (s) och 2004/05:Bo314 (s).

Tillgängligheten i boendemiljön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- krav på tillgänglighet, *jämför reservationerna 14 (kd, c) och 15 (mp) samt särskilt yttrande 7 (fp)*,
- behovet av hissar, *jämför reservationerna 16 (m) och 17 (c) samt särskilda yttrandena 8 (fp, kd) och 9 (v)*.

Krav på tillgänglighet

De problem med tillgängligheten i byggnader och på allmänna platser som många funktionshindrade och andra upplever bildar utgångspunkt för förslagen i sju motioner från allmänna motionstiden. Gemensamt för dessa motioner är också att de förordar att åtgärder för att åstadkomma en bättre tillgänglighet vidtas genom ändrad lagreglering m.m.

Enligt motion 2004/05:Bo303 (kd) yrkande 3 bör lagkraven skärpas för tillgängligheten i byggnader och utemiljöer. I motionen framhålls bl.a. att handikapporganisationernas möjlighet till samråd i plan- och byggärenden måste förstärkas, att alla kommuner bör göra sammanställningar om tillgängligheten i olika byggnader och att kunskapen om tillgänglighet bör förbättras hos arkitekter, byggherrar, byggingenjörer och beslutsfattare. PBL-kommittén bör enligt motionärerna i sitt arbete beakta behovet av skärpta och förtydligade lagkrav.

Även enligt motion 2004/05:Bo213 (kd) bör lagregleringen av tillgänglighetsfrågorna ses över. Motionärerna hänvisar till den nationella handlingsplanen för handikappolitiken där det bl.a. anges att enkelt avhjälpna hinder för tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga skall vara avhjälpna före utgången av år

2010 i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser. Denna plan anses dock sakna medel som garanterar att tillgänglighetshinder verkligen undanröjs.

Miljöpartiet föreslår i sin partimotion 2004/05:Ub230 yrkande 26 att det genomförs en utredning om lagstiftningen i tillgänglighetsfrågor. I motionen anförs att utredningen skall se över hur och på vilket sätt en lagstiftning som garanterar en successiv implementering av tillgänglighet kan införas i Sverige.

I motionerna 2004/05:Bo216 (s) och 2004/05:Bo84 (s) föreslås skärpta krav på tillgänglighet och sanktioner för dem som inte uppfyller kraven. I motionerna anförs bl.a. att arbetet med att förbättra tillgängligheten på vissa håll inte alls har påbörjats.

Enligt motion 2004/05:Bo293 (s) tillkommer det fortfarande nya bostadshus och boendemiljöer med dålig tillgänglighet för personer med funktionshinder. Som ett exempel nämns bomässan Bo01 i Malmö. Mot denna bakgrund föreslås förstärkta krav på tillgänglighet i PBL och BVL (yrkande 1), skärpta krav på tillgänglighet vid statligt stöd till bomässor (yrkande 2) samt att sanktioner införs mot byggherrar som inte beaktar kravet på tillgänglighet (yrkande 3).

Ett särskilt behov av anpassning av kulturlokaler för personer med dolda handikapp framhålls i motion 2004/05:Bo241 (s). Motionen tar upp problemen för personer med dolda handikapp som allergi, epilepsi och stomi. I dag anses dessa personer begränsas i sin kulturkonsumtion på grund av dåligt anpassade lokaler.

Bostadsutskottet vill inledningsvis framhålla att det sedan länge rått en bred enighet inom utskottet när det gäller betydelsen av att tillgänglighetsfrågorna ges stor uppmärksamhet i planeringen och byggandet av den fysiska miljön. Utskottet delar således motionärernas syn i denna fråga. Arbetet med att förbättra tillgängligheten måste drivas vidare tills vi uppnått ett samhälle som kan sägas erbjuda en god tillgänglighet för hela befolkningen.

Utskottet vill vidare med anledning av motionsförslagen om en skärpning av regelsystemet om tillgänglighet erinra om att riksdagen fattat beslut om lagändringar med denna innebörd och att dessa beslut under de senaste åren konkretiserats i myndighetsföreskrifter. Överväganden om ytterligare åtgärder inom ramen för byggnadslagstiftningen pågår dessutom genom PBL-kommitténs arbete.

Den skärpning av kraven i PBL på tillgänglighet och användbarhet som trädde i kraft den 1 juli 2001 innebär bl.a. en möjlighet att genom föreskrifter ställa krav på att enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet och användbarhet skall undanröjas i vissa befintliga miljöer (17 kap. 21 a §). Det gäller lokaler dit allmänheten har tillträde och allmänna platser. Boverkets föreskrifter och råd till denna bestämmelse trädde i kraft den 1 december 2003 (BFS 2003:19). Vidare infördes en möjlighet att genom föreskrifter utfärda mer preciserade krav vad gäller användbarheten för personer med nedsatt

rörelse- eller orienteringsförmåga i samband med iordningställande och ändring av bl.a. allmänna platser (3 kap. 18 §). Boverkets föreskrifter till denna bestämmelse trädde i kraft den 1 oktober 2004 (BFS 2004:15).

I den proposition där förslaget om de ovan beskrivna lagändringarna lades fram för riksdagen (prop. 2000/01:48) framhölls att de avsedda åtgärderna bör vara genomförda senast år 2010. Regeringen aviserade även i detta sammanhang sin avsikt att efter fem år genomföra en uppföljning av den nya lagstiftningen. Även bostadsutskottet anförde vid sin beredning av ärendet att det efter en tid finns skäl att följa upp om utfallet av regelsystemet blivit det avsedda. Utskottet framhöll vidare att det i detta sammanhang givetvis även kan finnas skäl att göra en avstämning mot de synpunkter som förts fram av bl.a. handikapporganisationer, fastighetsägare och företrädare för den kommunala sektorn (bet. 2000/01:BoU5). Regeringen har nyligen givit Boverket i uppdrag att göra en uppföljning av föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder mot tillgängligheten. Uppdraget skall redovisas för regeringen senast den 15 september 2005.

Kraven på den byggda miljöns tillgänglighet och användbarhet för funktionshindrade liksom formerna för hur dessa krav skall kunna hävdas bättre än i dag är också centrala frågor i PBL-kommitténs arbete. Kommitténs direktiv pekar tydligt ut dessa frågor som en viktig utgångspunkt för översynen av plan- och bygglagstiftningen. Vidare skall kommittén pröva vilka förändringar i lagstiftningen som behövs för en effektiv kontroll av att samhällskraven på byggnader infrias. Rapporter om brister i tillgängligheten även i nyproducerade bostadsområden understryker att detta kan vara en väl så viktig fråga i arbetet med att uppnå en bättre tillgänglighet som lagkraven om tillgänglighet i sig. Det hjälper således inte med aldrig så omfattande lagkrav om sedan dessa bestämmelser glöms bort i något led i byggprocessen. Det är därför också viktigt att hitta arbetsformer som gör att tillgänglighetsfrågorna beaktas redan på ett tidigt stadium så att kostsamma ändringsarbeten kan undvikas. Kommitténs uppgift att belysa handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen kan få stor betydelse i detta sammanhang. Som framgått tidigare i detta betänkande skall PBL-kommittén redovisa resultatet av sitt arbete senast den 30 juni 2005.

Vad gäller den motion som särskilt tar upp behovet av anpassning av kulturlokaler för personer med dolda handikapp behandlade kulturutskottet föregående år en motsvarande motion (bet. 2003/04:KrU6). Utskottet anförde då bl.a. att det krävs en uppföljning och utvärdering inom kultursektorn för att belysa vad som redan uppnåtts och vilka ytterligare åtgärder som måste till för att ge de funktionshindrade en tillfredsställande delaktighet i kulturen. Kulturutskottet utgick emellertid från att regeringen lämnar redovisningar i denna fråga utan en särskild begäran från riksdagen.

Bostadsutskottet gör bedömningen att frågan om vissa funktionshindrades möjlighet att ta del av kulturutbudet endast delvis torde falla inom bostadsutskottets beredningsområde. Till den del så är fallet kan de ovan

beskrivna åtgärderna inom ramen för byggnadslagstiftningen givetvis innebära förbättringar även för denna grupp. Ett tillfälle för mer allmänna överväganden i frågor om funktionshinderas möjlighet att ta del i olika samhällsaktiviteter kommer att ges i samband med beredningen av den skrivelse som regeringen avser att lämna till riksdagen i januari 2006 med en redogörelse för arbetet med implementeringen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Boverket har fått i uppdrag att som underlag för denna redogörelse genomföra en omvärldsanalys i syfte att belysa de processer inom samhällssektorn som påverkar möjligheterna att uppnå de handikappolitiska målen.

Som framgått av den ovan lämnade redogörelsen av redan vidtagna och planerade åtgärder i syfte att öka tillgängligheten i den byggda miljön torde förslagen i de motioner som behandlas i detta avsnitt till stor del redan vara tillgodosedda. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2004/05:Bo213 (kd), 2004/05:Bo216 (s), 2004/05:Bo241 (s), 2004/05:Bo284 (s), 2004/05:Bo293 (s), 2004/05:Bo303 (kd) yrkande 3 och 2004/05:Ub (mp) yrkande 26.

Behovet av hissar

Två motioner med olika inriktning tar upp frågor om behovet av hissar i befintliga bostadshus.

Motion 2004/05:Bo222 (s) tar främst upp de problem som följer av att äldre trevåningshus oftast saknar hiss. Motionärerna anser att det behöver genomföras en översyn av åtgärder för att underlätta kvarboende i detta bostadsbestånd. I denna översyn bör det övervägas åtgärder för att stimulera installation av hissar i trevåningshyreshus.

I motion 2004/05:Bo204 (m) föreslås att de regler i byggnadslagstiftningen som innebär krav på installation av hiss vid inredning av vindslägenheter avskaffas. Motionären anför att hus med exempelvis fyra våningar utan hiss ofta har rejäla vindsutrymmen m.m. som lämpar sig för ombyggnad till lägenheter. Detta hindras emellertid av kravet på installation av hiss som anses vara ekonomiskt omöjligt att uppfylla.

Bostadsutskottet har vid flera tillfällen framhållit att avsaknaden av hiss är ett stort problem som bl.a. kan omöjliggöra kvarboende för äldre och rörelsehindrade. En stor del av det äldre bostadsbeståndet med flera våningar försågs inte från början med hiss, och kompletteringar i efterhand har bara kommit till stånd i begränsad utsträckning. Utskottet anser att tillgänglighet i bostadshus inte bara skall ses som ett särintresse för en begränsad del av befolkningen, utan att det i olika delar av livets skeden blir en viktig fråga för de flesta. Vikten av en sådan syn på tillgängligheten kommer också att understrykas av en allt större andel äldre i befolkningen.

De förändrade krav som ställs på samhället när både antalet och andelen äldre i befolkningen ökar var utgångspunkten för den parlamentariska äldreberedning som i oktober 2003 avlämnade sitt slutbetänkande Äldrepo-

litik för framtiden (SOU 2003:91). En av de frågor som har övervägts är hur människors möjligheter att ta ansvar för boende och livsmiljö under åldrandet kan förbättras. Beredningen framhöll bl.a. att regeringen bör analysera behov och möjliga effekter av ekonomiska stimulanser till bl.a. hissinstallationer i flerfamiljshus. Sådana tillgänglighetsskapande åtgärder kan både främja självständighet och delaktighet för personer i hög ålder. I betänkandet framhålls samtidigt att insatserna inte får bli så begränsade att människor flyttar till bostäder som bara till en mindre del blivit tillgängliga, t.ex. genom hissinstallationer, men som inte erbjuder goda möjligheter till kvarboende vid behov av omfattande vård och omsorg. Betänkandet har under 2004 remissbehandlats. En beredning av remissvaren pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

Frågan om behovet av ekonomiska stimulanser för hissinstallationer togs också upp av Boverket i samband med ett regeringsuppdrag att utreda bostadsbeståndets underhållsbehov. Boverket föreslog i sin avrapportering av uppdraget i oktober 2003 i rapporten Bättre koll på underhåll att ett rambegränsat engångsbidrag till hissinstallationer införs. Ett sådant bidrag har också kunnat utgå under senare delen av föregående år efter ett riksdagsbeslut våren 2004 (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, yttr. 2003/04:BoU5y). Däremot ansågs inte det ekonomiska utrymmet medge en fortsatt bidragsgivning även efter årsskiftet. Bostadsutskottet framhöll emellertid i samband med beredningen av anslagsfördelningen för budgetåret 2005 att utgångspunkten för alla byggnadsåtgärder bör vara att söka tillgodose ökade krav på tillgänglighet, oavsett om en extra stimulans för åtgärderna kan utgå eller ej.

Med denna inställning är det givetvis inte aktuellt att överväga förslaget i m-motionen om att helt avskaffa de regler som kan medföra krav på installation av hiss vid vissa ändringar av byggnader, såsom exempelvis inredning av vindsvåningar. Denna motion avstyrks således. De åsyftade kraven återfinns i huvudsak i förordningen (1994:1215) om tekniska egen-skapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVF). De krav som ställs vid ändring av byggnad är i princip desamma som vid nybyggnad, men hänsyn skall tas till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar (14 § BVF).

Bostadsutskottet är i dagsläget inte berett att göra uttalanden om möjligheterna att vidta ytterligare åtgärder för att öka omfattningen av installation av hissar. Den framtida bedömningen av denna fråga kan komma att påverkas både av det tillgängliga ekonomiska utrymmet och av resultaten av de överväganden i tillgänglighetsfrågor som beskrivits i föregående avsnitt. Motion 2004/05:Bo222 (s) avstyrks av detta skäl.

Bostadsanpassningsbidrag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag,
- bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, *jämför reservation 18 (v, c, mp)*.

Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag

I anslutning till de behandlade frågorna om tillgängligheten i boendemiljön tar utskottet här upp förslag som gäller utformningen och tillämpningen av lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag. Enligt denna lag är kommunerna skyldiga att lämna bidrag till vissa former av anpassning av bostäder i syfte att ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i ett eget boende. Utskottet tar först upp ett förslag om en mer allmän översyn av lagen. Därefter behandlas förslag om bidrag till elöverkänsliga.

I motion 2004/05:Bo255 (c) föreslås att en översyn skall göras av lagen om bostadsanpassningsbidrag. Det anförs i motionen att bl.a. den lagändring som genomfördes år 2000 medfört vissa problem. Efter att begreppet standardhöjande åtgärder i detta sammanhang togs bort har det enligt motionären kunnat utgå omotiverat höga bidrag till vissa åtgärder utifrån oklara riktlinjer. Vidare anförs att en möjlighet för kommunen att återanvända hiss vid bidragstagarens död bör införas.

Bostadsutskottet lät hösten 2003 som ett led i sitt uppföljningsarbete riksdagens utredningstjänst göra en genomgång av utveckling och problem i samband med användningen av bostadsanpassningsbidragen under senare år. Enligt denna genomgång, som till stor del utgick från Boverkets uppföljning av lagens tillämpning, finns tecken på vissa brister och problem i bidragshanteringen. Flertalet av dessa problem tycks emellertid snarare ha samband med kommunernas handläggning av bidragsärendena än med regelsystemet i sig. Detta är också bakgrunden till att Boverket under 2004 har genomfört en omfattande utbildnings- och informationsinsats av bl.a. de personer som handlägger bidragsfrågorna i kommunerna.

Bostadsutskottet instämmer i att villkoren för bostadsanpassningsbidrag bör ses över vid behov och att även handläggningen av bidragsansökningar bör ägnas fortsatt uppmärksamhet. Däremot ställer sig utskottet tveksamt till delar av den problembeskrivning som finns i den aktuella motionen. Begreppet standardhöjande åtgärder i den lydelse som lagen hade före den 1 juli 2000 medförde en rad tolkningsproblem i bidragshanteringen. Detta avspeglade sig även i riksdagsarbetet genom återkommande motionsförslag om en ändring av lagen i denna del.

Utskottet förutsätter att eventuella behov av ytterligare revideringar av lagens utformning kan övervägas i samband med Boverkets återkommande tillsynsrapporteringar till regeringen. Motion 2004/05:Bo255 (c) ger inte utskottet anledning att föreslå ett särskilt tillkännagivande i frågan. Motiven avstyrks.

Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga

En fråga som under en följd av år återkommit i utskottets beredning av motioner från allmänna motionstiden är om bidrag skall utgå för anpassning av elöverkänsligas bostäder. Även under 2004 års motionstid har motioner väckts som tar upp denna fråga.

Enligt motion 2004/05:Bo278 (c) yrkande 4 bör bostadsanpassningsbidrag utgå för s.k. elsanering av elöverkänsligas bostäder. Motionärerna anser att elöverkänslighet är en handikapp som bör ge rätt till samma stöd som andra handikappgrupper tillerkänns. Motsvarande förslag läggs fram i motion 2004/05:So506 (c) yrkande 6.

De två nu aktuella motionerna motsvarar helt två av de motioner som utskottet behandlade föregående år (2003/04:BoU6). Utskottet anförde då följande.

Som konstateras i en av motionerna är rättsläget för närvarande sådant att kommunerna inte kan anses vara skyldiga att lämna bostadsanpassningsbidrag för s.k. elsanering. Däremot har det i vissa fall förekommit att kommuner på frivillig basis givit bidrag för detta ändamål. Tolkningen av rättsläget i den aktuella frågan framgår bl.a. av Boverkets handbok för bostadsanpassningsbidraget. Till grund för den redovisade uppfattningen hänvisar verket till ett yttrande och en rapport från Socialstyrelsen och ett avgörande i kammarrätten. Socialstyrelsen har bl.a. anført att kunskapsläget i den aktuella frågan är sådant att belagda samband saknas mellan exponering för elektriska och magnetiska fält i bostaden och de symptom som åberopats vid ansökan om bidrag. Även i kammarrättens avgörande i ett överklagat ärende hänvisas till att det inte var klarlagt att det finns tillräckligt samband mellan det åberopade funktionshindret och de avsedda anpassningsåtgärderna.

Bostadsutskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motionsförslag om bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga och då framhållit att utskottet inte bör uttala sig i frågan om bostadsanpassningsbidragslagens tillämpning i en viss typ av ärenden. Utskottet har också framfört uppfattningen att det är önskvärt med en över landet enhetlig tillämpning av bidragsärenden. Det grundläggande problemet i sammanhanget står emellertid att finna i att det fortfarande, trots ett mångårigt forsknings- och utredningsarbete, saknas en samsyn om de huvudsakliga orsakerna till elöverkänslighetsproblemen. På samma sätt finns fortfarande en betydande osäkerhet om hur man bäst skall komma till rätta med problemet och om den typ av åtgärder som kan innefattas i begreppet elsanering alltid är den bästa lösningen.

Bostadsutskottet tvingas konstatera att något egentligt genombrott i forskningsläget på det aktuella området fortfarande inte kan anses ha gjorts. De berörda myndigheterna har inte heller ändrat sin uppfattning i frågan. Utskottet vidhåller därför sitt tidigare redovisade ställningstagande när det gäller den fråga som tas upp i de aktuella motionerna. Det kan således inte anses vara lämpligt att riksdagen uttalar hur bostadsan-

passningsbidragslagens bestämmelser skall tolkas i den aktuella frågan. Bostadsutskottet förutsätter emellertid att de berörda myndigheterna följer det pågående forsknings- och utredningsarbetet och aktualiserar tillämpningen av bidragsreglerna så snart som det framkommer resultat som motiverar detta.

Under det senast året har inget framkommit som föranleder ett ändrat ställningstagande från bostadsutskottet. De aktuella motionerna avstyrks.

Byggforskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om byggforskning.

Jämför reservationerna 19 (kd, c) och 20 (fp).

Ett antal motioner tar upp frågeställningar som gäller forskningen inom bygg- och bostadssektorn, både vad avser villkoren för forskningen och behovet av satsningar på forskning med viss bestämd inriktning.

Motion 2004/05:Bo299 (kd) tar sin utgångspunkt i en beskrivning av samhällsbyggnads- och byggsektorns komplexitet och betydelse för den svenska samhällsekonomin i vid bemärkelse. Det framhålls bl.a. att staten har en viktig roll i samhällsbyggnadssektorn. De statliga anslagen till forskning och utveckling inom sektorn uppges dock ha minskat från 1990-talets början. Vidare framhålls att forskare i samhällsbyggnadsfrågor i alltför hög grad är hänvisade till forskningsfinansiären Formas och har svårt att få stöd från Vinnova, även för projekt som borde falla inom Vinnovas ansvarsområden. Ett ytterligare problem som beskrivs i motionen är en otydlighet i finansieringssystemet vad gäller anslag från EU och villkoren för s.k. medfinansiering av EU-projekt.

Mot denna bakgrund läggs fyra förslag fram om tillkännagivanden från riksdagen. Det gäller behovet av att stärka samverkan mellan de forskningsfinansierande organen och samhällsbyggnadssektorn (yrkande 1), att byggsektorn måste bättre ges samma möjligheter som andra industrisektorer till stöd för innovationsinriktad forskning och utveckling (yrkande 2), behovet av bättre förutsättningar för svenska forskares medverkan i EU-program och andra internationella forum (yrkande 3) samt behovet av en förbättrad koordinering av svenska forsknings- och finansieringsprogram med EU:s ramverk för forskning (yrkande 4).

I motion 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 13 framhålls ett antal forskningsområden med inriktning på boende och boendemiljö som är särskilt angelägna. Det gäller forskning om hälsovådliga ämnen i byggmaterial, sambandet mellan gröna miljöer och hälsa, trygga stadsmiljöer, buller samt om ventilationssystem och partiklar i luft. Vidare framhålls att en forskar-

skola bör inrättas inom området god boendemiljö. Avslutningsvis erinrar motionärerna om sin uppfattning att Formas bör avvecklas, dock utan att de externa forskningsmedlen för bostadssektorn minskar.

Enligt motion 2003/04: MJ66 (fp) yrkande 14 behöver det genomföras en utvärdering av hur forskningsmedel från Formas m.fl. organ fördelas. Särskilt framhålls att resurserna till forskning om inomhusmiljön behöver ses över.

I motion 2004/05:Bo224 (kd) föreslås att ett uppdrag ges till Boverket att inom Bygga-bo-dialogen verka för forskning och utveckling för en ökad användning av växtfibrer i byggproduktionen. Motionären framhåller fördelarna med bl.a. växtfiberarmerade kompositmaterial. Vidare anförs att det inom landet finns en betydande kunskap på detta område som bör tas till vara.

Riksdagen bör enligt förslaget i motion 2004/05:Bo319 (s) uttala sig för att en strategi för forskning om betongbyggande utarbetas. Motionärerna pekar på betongbyggandets stora betydelse för samhällets utveckling och framhåller att klimatförändringar och andra faktorer ställer krav på ny kunskap.

En större omläggning i den forskningsfinansierande organisationen genomfördes efter beslut av riksdagen år 2000. För forskningen inom området med särskilt intresse för bostadsutskottet innebar detta bl.a. att Byggforskningsrådet avvecklades. I stället bildades Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande) genom en sammanslagning av Skogs- och jordbrukets forskningsråd, Byggeforskningsrådet och delar av Naturvårdsverkets forskning.

För bostadsutskottets del innebar omläggningen bl.a. att frågan om anslag till forskningen på området inte längre ligger inom utskottets beredningsområde. Förslag om anslaget för verksamheten vid Formas bereds inom riksdagen av miljö- och jordbruksutskottet. Detta innebär givetvis inte att bostadsutskottet är förhindrat att ha en uppfattning om nivån på den statliga satsningen på forskning och utveckling inom bygg- och bostadssektorn eller om avvägningen mellan dessa insatser och de insatser som sektorn själv bör svara för.

De aktuella motionerna tar upp ett flertal frågeställningar om byggforskningens villkor och inriktning. Det gäller anslagsutvecklingen inom byggforskningen, ansvarsfördelningen mellan olika forskningsfinansierare, möjligheten till EU-finansiering, behovet av samverkan mellan forskare och byggsektorn i övrigt samt behovet av forskarutbildning. Vidare läggs det fram förslag om att riksdagen skall peka ut vissa forskningsområden och forskningsinsatser på området som särskilt angelägna. På ett mer övergripande plan kan utskottet instämma i flera av de synpunkter som presenteras. Det gäller exempelvis behovet av att stärka samverkan mellan de forskningsfinansierande organen och samhällsbyggnadssektorn samt behovet av samverkan mellan olika forskningsfinansierande organ. Utskottet redovisade sin syn i dessa frågor redan i samband med riksdagsbeslutet om

en ny forskningsfinansierande organisation (1999/2000:BoU7y). I detta sammanhang framhölls också vikten av att forskningsinsatser inte hamnar i ett vakuum mellan olika finansiärer.

Inte heller i frågan om behovet av insatser inom särskilda forskningsområden har utskottet några egentliga invändningar. Bostadsutskottet har för sin del vid flera tillfällen exempelvis framhållit behovet av en tillräcklig kunskapsuppbyggnad i frågor om inomhusmiljön. När det däremot gäller direkta ställningstaganden till mycket snäva forskningsområden eller till enskilda forskningsprojekt ligger man inom ett område som bör överlåtas till de forskningsfinansierande organen. Utskottet avstår från att ta ställning till om några av de nu aktuella motionsförslagen helt kan anses falla utanför de frågor som riksdagen bör ta ställning till. I varje fall anser sig utskottet inte ha tillräcklig kunskap om det faktiska forskningsbehovet på flera av de områden som utpekats i motioner.

Riksdagens ställningstagande i mer principiella forskningspolitiska frågor sker i allmänhet i samband med att regeringen lägger fram en större forskningspolitisk proposition. Detta sker normalt en gång per mandatperiod. Regeringen har aviserat sin avsikt att lägga fram en ny forskningspolitisk proposition i slutet av innevarande månad. Denna proposition kan givetvis ge underlag för närmare ställningstaganden till vissa av de i motionerna behandlade frågorna.

Bostadsutskottet avser att på olika sätt följa utvecklingen inom byggforskningens område efter den omorganisation som genomfördes år 2000. Utskottet har också pekat ut denna fråga som ett möjligt område för kommande uppföljningsinsatser från utskottets sida.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de aktuella motionerna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo272 yrkande 1 och avslår motion 2004/05:Bo272 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

En lång rad undersökningar har visat på stora brister i vårt byggnadsbestånd vad gäller inomhusmiljön med bl.a. fuktproblem, dålig ventilation och dåligt ljudklimat. Bristerna i inomhusmiljö resulterar framför allt i att de boendes hälsa riskeras. En ökande andel barn med allergier och annan överkänslighet är ett av tecknen på detta förhållande. För att i efterhand åtgärda byggfel och en dålig inomhusmiljö krävs ofta komplicerade reparationer som dessutom kan resultera i ökade boendekostnader. Det finns således all anledning att utforma byggprocessen så att riskerna för byggfel minimeras. Den kanske viktigaste frågan för att stävja slarv och brister i byggandet är att ansvaret i byggprocessen blir tydligare än vad som är fallet i dag. Jag ställer mig mot denna bakgrund bakom förslaget i motion 2004/05:Bo272 (mp) yrkande 1 om att en utredning bör genomföras för att klarlägga hur byggsektorn uppfyller sitt producentansvar. En tydlig utformning av såväl produkt- som producentansvaret kan bl.a. förväntas resultera i en starkt kvalitetssäkring av bostäder, förskolor, skolor och äldreboenden.

Vad jag ovan anfört med anledning av motion 2004/05:Bo272 (mp) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo272 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

I motion 2004/05:Bo272 (mp) diskuteras ansvarsförhållandena inom byggsektorn. Brister och oklarheter på detta område har bidragit till ständigt återkommande byggskandaler och rapporter om byggfusk. Tunnelbygget genom Hallandsåsen och fuktskandalen i Södra Hammarbyhamnen är bara två bland många fall under de senaste åren.

Grunden till problemen står bl.a. att finna i oklarheter när det gäller helhetsansvaret för en byggnation och det alltför begränsade producentansvaret på området. Byggbranschen utmärker sig genom att det finns flera aktörer i ett projekt. Byggherren anlitar arkitekt, entreprenör och underentreprenörer som tar byggmaterialet från olika firmor. Alla dessa aktörer har givetvis ett ansvar bl.a. för att material svarar mot miljökraven. Ofta finns det emellertid olika uppfattningar om hur ansvaret är fördelat dem emellan, särskilt när byggfel upptäcks i ett senare skede.

Inom byggbranschen används olika slags entreprenadformer. Ansvarsförhållandena skiljer sig åt beroende på om byggherren använder sig av en totalentreprenad eller om flera olika entreprenörer är inblandade. Det viktiga är emellertid att det är klart vem som har helhetsansvaret för att byggprojekt utförs på ett riktigt sätt så att bl.a. ett miljö- och hälsofarligt utförande kan undvikas. Problemet är att byggherren i dag ofta inte har de kunskaper, inom bl.a. miljöområdet, som ett producentansvar kräver.

Jag anser att en utredning bör genomföras som klarlägger hur byggsektorn klarar dagens frivilliga producentansvar och överväger formerna för en tydligare lagreglering på detta område. En viktig fråga för utredningen är också att överväga hur en tydlig reglering för en helhetsansvarig aktör för varje byggprojekt kan utformas. Huvudsyftet med en lagreglering är att det över huvud taget inte skall komma in miljöfarligt material i en byggnad. En viktig fråga är därför också att överväga regleringen av vilket material som kan tillåtas och vilka krav som skall ställas på entreprenörernas miljöpolicy.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen med bifall till motion 2004/05:Bo272 (mp) tillkännage för regeringen som sin mening.

3. Hästgårdar, punkt 2 (m)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Peter Danielsson (m) och Carl-Erik Skårman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2004/05:Bo220 och avslår motion 2004/05:Bo254.

Ställningstagande

I dag har vi genom olika lagar ett mycket starkt skydd för rätten att inte bli utsatt för störningar eller för något som kan vara hälsofarligt. Det är bra att individers rättigheter på detta sätt skyddas. Däremot kan det ibland finnas skäl att mer förutsättningslöst pröva vad som verkligen skall betraktas som störande i det enskilda fallet. Vad som upplevs som störande kan variera starkt mellan olika individer och variationerna för vad som bör betraktas som hälsofara kan vara mycket stora när det exempelvis gäller allergier.

Risken för allergier är ett argument som i hög grad påverkar planeringen av bebyggelse. När bostäder byggs i närheten av ett häststall och en hästallergiker flyttar in förekommer det att stallet anmäls som en hälsofara och tvingas att stänga. För att undvika att sådana situationer uppkommer väljer kommunerna ofta att neka bygglov till nya bostäder i närheten av häststall. Det fråntar å andra sidan dem som vill bo nära hästar möjligheten att välja vad de själva upplever som en god boendemiljö.

Kommunernas agerande i plan- och bygglovsärenden med intressen både för hästhållning och bostäder utgår till stor del från de riktlinjer som Boverket och Socialstyrelsen upprättat för nybyggnation i närhet av befintliga hästgårdar. Myndigheterna har försökt etablera principen att ett skyddsavstånd mellan stallar och bostäder på minst 200 meter skall gälla även i lantliga miljöer. Rättsfallen ger emellertid inte något entydigt besked hur plan- och bygglovsärenden skall bedömas i dessa fall.

De beskrivna förhållandena har givit upphov till en ohållbar situation. Samtidigt som efterfrågan på att köpa hästgårdar på många håll är mycket god, motverkar eller förhindrar lagstiftning och myndighetsutövning nybebyggelse i närheten av befintliga hästgårdar. Nuvarande lagstiftning och regelverk behöver därför ses över. En rimlig utgångspunkt för översynen bör vara att man även fortsättningsvis skall vara restriktiv när det gäller att uppföra nya hästanläggningar i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. När det däremot gäller uppförande av ny bebyggelse i anslutning till befintliga hästgårdar bör såväl miljöbalken som Boverkets och Socialstyrelsens riktlinjer ändras så att sådan bebyggelse underlättas.

I översynsarbetet är det också viktigt att äganderätten skyddas och stärks så att inga framtida skadeståndskrav kan riktas mot den som är ägare av den befintliga hästgården. Den allmänna rättsuppfattningen vid sådana konflikter utgår från principen att den som kom först till platsen också har rätt att vara kvar. Denna enkla regel borde även vara användbar i andra typer av konflikter där värderingen av en störning varierar mellan olika individer. Detta borde framför allt gälla när det inte finns någon tydlig objektiv hälsofara, utan bara ett upplevt obehag.

Vad vi ovan anfört bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening. Det innebär ett delvis bifall till motion 2004/05:Bo220 (m) och att också vad som förordats i motion 2004/05:Bo254 (s) i huvudsak blir tillgodosett.

4. God bebyggd miljö, punkt 4 (fp)

av Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkänner för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:MJ66 yrkande 16 och 2004/05:Bo308 yrkandena 4 och 12 samt avslår motion 2004/05:Bo235 yrkande 7.

Ställningstagande

Miljömålet God bebyggd miljö har stor betydelse både för inomhusmiljön och den yttre miljön. Det borde vara en självklarhet att detta mål skall gälla för hela landet och inte bara för stad och tätort. Det är därför olyckligt att det i dag finns flera delmål som i huvudsak är inriktade på förhållandena i tätorterna. Även om problembilden när det gäller framför allt den yttre miljön troligen är större i många tätorter än på landsbygden finns det all anledning att inkludera också landsbygdens yttre miljö i miljömålsarbetet.

Det finns i dag tio delmål inom miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Vi ställer oss bakom den syn på behovet av att utveckla dessa delmål och formulera ett nytt delmål som redovisas i motion 2004/05:Bo308 (fp). I korthet behöver följande åtgärder vidtas vad gäller de delmål som faller inom bostadsutskottets beredningsområde:

- Delmål 1 om fysisk planering och samhällsbyggande: Detta delmål får inte automatiskt innebära att en förtätning av boendet eftersträvas. Det måste vara individernas definition av vad de anser vara god boendemiljö som styr om samhället skall gå mot en förtätning av tätorterna. Delmålet bör vidare ta fasta på åtgärder för en god infrastruktur och en utfasning av användningen av fossila bränslen för transportsektorn. Den biologiska mångfalden och grön- och vattenområden i tätorterna behöver utvecklas. Det är också viktigt med ett bättre planeringssystem för dessa frågor som även inkluderar tätortsnära landsbygd. I arbetet med frågor om ändamålsenlig bebyggelse måste olika säkerhetsaspekter beaktas, bl.a. frågor om skydd mot översvämningar. Även frågor om stadsplanering för trygga miljöer när det gäller skydd mot brott måste uppmärksammas i högre grad.

- Delmål 2 om kulturhistoriskt värdefull bebyggelse: Det är viktigt att detta delmål inte leder till en alltför statisk syn på stadslandskapet. Kulturhistoriska värden måste skyddas men samtidigt måste stadens landskap få förändras i syfte att även tillgodose en förstärkning av de estetiska värdena. Det är också viktigt att man i målet inkluderar inte bara bevarandet av miljöer utan också bevarandet av miljöernas historia och att man sprider denna kunskap till berörda parter.
- Delmål 3 om trafikbuller: Det är nödvändigt att framhålla de statliga verkens – bl.a. Banverkets och Vägverkets – ansvar för att uppsatta mål kan nås inom den uppsatta tidsramen.
- Delmål 7 om energianvändning i byggnader: En skärpt formulering av målet bör eftersträvas när det gäller energiförbrukning. Det gäller framför allt att tydliggöra ett mål som inte bara tar fasta på energibesparing utan också avser en minskning av bostadssektorns utsläpp av växthusgaser. Vi anser att Sverige bör ha som mål att bostadssektorn minskar sitt bidrag till koldioxidutsläppen med 50 % till 2025 i förhållande till utsläppen 1995 och med 80 % till 2050.
- Delmål 8 om god inomhusmiljö: Detta är ett av de viktigaste delmålen inom miljömålet God bebyggd miljö. Vår syn på behovet av en utveckling av målet redovisas emellertid i annat sammanhang.
- Behovet av nya delmål: Ett nytt delmål som rör barns miljö bör utarbetas och ges rubriken Offentliga lokaler där barn vistas stadigvarande skall ej orsaka vare sig kortsiktiga eller långsiktiga hälsoproblem. Det bör ankomma på regeringen att definiera mätbara mål för detta nya delmål.

Vad vi ovan anfört om behovet av utvecklade delmål under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

5. God bebyggd miljö, punkt 4 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ66 yrkande 16, 2004/05:Bo235 yrkande 7 och 2004/05:Bo308 yrkandena 4 och 12.

Ställningstagande

I dagens samhälle utgör ohälsan ett av de allvarligaste problemen. Statens kostnader för ohälsan beräknas motsvara 4–5 % av BNP. Det verkligt allvarliga är emellertid det dagliga lidande som många människor utsätts för.

Det kan handla om den negativa påverkan av buller, magnetiska och elektriska fält, radon samt föroreningar från källor i såväl ute- som inomhusmiljön. Ett ökande antal barnallergier är ett av många tecken på att det inte står rätt till.

Ohälsan har givetvis många orsaker men jag anser att en stor del av förklaringen står att finna i vår boendemiljö. En god boendemiljö är därför en avgörande faktor för människors välbefinnande och livskvalitet. Jag anser att regeringen hittills inte ägnat detta förhållande tillräcklig uppmärksamhet. Det är nödvändigt att nu vidga debatten om ohälsan och utforma ett åtgärdsprogram med en så bred inriktning att ett helhetsgrepp kan tas om problemen.

Ett första steg i ett sådant arbete bör vara att utarbeta en nationell handlingsplan inriktad på boende och hälsa som skall analysera omfattningen av och orsakerna till ohälsan, men framför allt ge konkreta förslag till förbättringar.

Utöver arbetet med den nationella handlingsplanen för en bättre boendemiljö bör givetvis även miljömålsarbetet med att utveckla de 15 miljökvalitetsmålen drivas vidare och intensifieras. I två fp-motioner föreslås en rad åtgärder som gäller delmålen inom miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Jag ansluter mig i dessa frågor till ställningstagandet i den ovan redovisade reservationen (fp) med rubriken God bebyggd miljö.

Sammanfattningsvis anser jag således att riksdagen med bifall till förslagen i Centerpartiets partimotion 2004/05:Bo235 yrkande 7 samt motionerna 2003/04:MJ66 (fp) yrkande 16 och 2004/05:Bo308 (fp) yrkandena 4 och 12 bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts.

6. Allergiframkallande ämnen i byggprodukter, punkt 5 (fp, c) av Nina Lundström (fp), Lars Tysklind (fp) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo308 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt Byggnadsmiljöutredningen befinner vi oss inomhus ca 90 % av vår tid. En god inomhusmiljö är därför av största vikt både för vår hälsa och för vårt välbefinnande. Tyvärr är detta långtifrån alltid fallet. Alltför ofta kommer rapporter om hus som drabbats av mögelskador och om byggmaterial som innehåller farliga kemikalier.

Det behöver vidtas åtgärder inom flera områden för att skapa bättre garantier för att den tillkommande bebyggelsen skall bestå av friska hus. Huvudansvaret för utvecklingen måste ligga hos byggare och tillverkare av byggmaterial, men det krävs också tydligt formulerade krav från samhällets sida. Ett arbete som är viktigt i detta sammanhang är skapandet av en ny europeisk kemikaliepolitik (REACH). Det är nödvändigt att REACH nu verkligen blir ett effektivt verktyg för kunskap om och krav på kemikalier. Sverige måste därför vara drivande för att ett antal viktiga principer skall inkluderas i arbetet. Det gäller bl.a. principen att kunskap om kemikalier och deras effekter skall föras vidare till varje led i produkt- och produktionskedjan.

I nuläget finns det ett antal kemikalier, bl.a. polymerer, som inte ingår i REACH. Det är viktigt att grundläggande kunskap kring säkerhetsaspekter tas fram om de polymerer som är relevanta i byggbranschen. Polymerer i sig är sällan hälsovådliga utan riskerna uppkommer snarare genom samverkan med fukt, ålder och angrepp från t.ex. svamp och mögel. Fukt i byggnader är också en viktig orsak till att byggnadsrelaterade allergier har blivit allt vanligare. Det blir allt tydligare att emissioner av specifika kemikalier såsom formaldehyd och ftalater kan orsaka allergi och astma.

Vi anser att regeringen bör ta fram en tydlig strategi mot allergiframkallande (sensibiliserande) ämnen i byggnadsmaterial. Denna strategi skall inte bara innefatta lagstiftningsåtgärder utan även kartläggningar av de olika ämnen som kan förorsaka allergier. Den kunskap som kommer fram genom REACH-arbetet bör givetvis vara en viktig utgångspunkt för utvecklandet av en svensk strategi på området.

Det vi nu med anledning av motion 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 1 anför om allergiframkallande ämnen i byggmaterial bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

7. Radon i bostäder, punkt 6 (fp, kd, c)

av Ragnwi Marcelind (kd), Nina Lundström (fp), Lars Tysklind (fp) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05: MJ498 yrkande 42 och 2004/05:Bo308 yrkande 3.

Ställningstagande

Radon i bostäder står för den klart största andelen av den joniserande strålning som svenska folket utsätts för. Radon är också efter rökning den främsta orsaken till lungcancer i Sverige. Omkring vart sjunde fall av lungcancer beror på överexponering av radon enligt en undersökning vid Karolinska Institutet.

Det är mot denna bakgrund som riksdagen i miljömålsarbetet har fastställt ett delmål för hur radonhalten i skolor, förskolor och bostäder successivt skall sänkas. Enligt en rapport från Miljömålsrådet föregående år är det emellertid osannolikt att de uppsatta målen kommer att nås. Det kan således konstateras att de åtgärder som nu genomförs inte är tillräckliga. Framför allt utförs inte radonmätningar i tillräcklig omfattning.

Regeringen bör mot denna bakgrund uppmanas att snarast återkomma till riksdagen med en redogörelse för vilka ytterligare åtgärder som bör vidtas för att målen om minskad radonhalt i bostäder skall kunna nås. Vidare bör regeringen undersöka vilka metoder som kan användas för att stärka konsumentskyddet när det gäller bostäder och radon. Det bör bl.a. bli möjligt för den som bor i en lägenhet eller som avser att köpa ett hus att få information om radonhalten i bostaden överstiger gränsvärdena. Regeringen bör också verka för ökade informationssatsningar på området.

Vad vi ovan anført bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Det innebär också ett bifall till motionerna 2004/05:MJ498 (kd) yrkande 42 och 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 3.

8. Energihushållning, punkt 10 (fp)

av Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:N309 yrkande 12, 2004/05:Bo214 yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Bo228.

Ställningstagande

Det energipolitiska omställningsprogrammet har hittills visat ett magert resultat. Det krävs nu kraftfulla åtgärder inom alla sektorer. Bostadssektorn står för en stor del av den sammanlagda energiförbrukningen och sparpotentialen är fortfarande hög. Särskilt vid nyproduktion, men även i samband med ombyggnad, är det viktigt att denna potential tas till vara. Det kommer emellertid rapporter som tyder på att det inte längre pågår en

utveckling mot energisnålare hus. I en studie som gjorts på Chalmers tekniska högskola slås det fast att vi inte bygger mer energisnåla hus nu än vad vi gjorde tidigare.

Denna brist på utveckling inom byggsektorn kan ha flera orsaker. Informationen och kunskapsspridningen om kostnads- och energieffektiva lösningar kan säkert förbättras i flera avseenden. Det finns åtskilliga exempel på projekt där en god ekonomi kunnat kombineras med byggnadstekniska lösningar som leder fram till en mycket låg energiförbrukning. Kunskapen om dessa lösningar måste ges stor spridning så att de kommer till allmän användning.

Förklaringen till frånvaron av utveckling står sannolikt också att finna i bristande ekonomiska incitament eller otydliga byggkrav från samhällets sida. Det finns därför skäl att överväga formerna för sådana incitament. Exempelvis får inte skattereglerna motverka energieffektiva lösningar. Byggreglerna bör också ses över i syfte att lyfta fram byggnadsteknik som leder till en bättre energihushållning.

Vad vi nu anfört med anledning av motion 2004/05:Bo309 (fp) yrkande 12 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att även övriga motioner som behandlas i detta avsnitt delvis får anses bli tillgodosedda.

9. Energihushållning, punkt 10 (kd, c)

av Ragnwi Marcelind (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:N309 yrkande 12, 2004/05:Bo214 yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Bo228.

Ställningstagande

I en studie som gjorts på Chalmers tekniska högskola slås det fast att vi inte bygger mer energisnåla hus nu än vad vi gjorde tidigare. Snarare tycks utvecklingen gå åt motsatt håll. Det finns emellertid glädjande undantag i form av projekt där man har lyckats bygga energisnåla hus till i stort sett samma kostnad som för ett vanligt bygge. Som föreslås i motion 2004/05:N309 (fp) måste denna typ av projekt få uppmuntran, och kunskap om byggmetoder m.m. bör spridas till fler entreprenörer. Vidare bör, i enlighet med förslaget i motion 2004/05:Bo228 (s), en dialog om metoder för energisnålt byggande snarast initieras mellan berörda parter. Ett

samarbete bör komma till stånd med bl.a. företrädare för byggbranschen, fastighetsägarna och SABO i syfte att sektorn på ett bättre sätt än hittills skall ta ansvar för att minska energiförbrukningen i flerfamiljshus.

Jag anser också att riksdagen bör uttala sig enligt de två förslag som läggs fram i motion 2004/05:Bo214 (kd). Det finns således ett behov av att i energispararbetet i högre grad lyfta fram värmeutjämnings betydelse. Regeringen bör ge tydliga direktiv till myndigheterna att värmeutjämnings bör ses som en viktig faktor i energieffektiviseringsarbetet. Det finns också anledning att följa upp implementeringen av EU:s energidirektiv så att effektiviseringsarbetet verkligen bedrivs effektivt. Regeringen bör därför till riksdagen årligen återkomma med en rapport om detta arbete.

Vad jag ovan anfört med anledning av motionerna 2004/05:Bo214 (kd), 2004/05:Bo228 (s) och 2004/05:N309 (fp) yrkande 12 bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

10. Direktverkande elvärme, punkt 11 – motiveringen (m, fp)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Peter Danielsson (m), Lars Tysklind (fp) och Carl-Erik Skårman (m).

Ställningstagande

Vi anser att de aktuella motionerna med förslag om ett förbud mot direktverkande elvärme entydigt bör avvisas av riksdagen. Det bör vara möjligt att välja uppvärmningsform utan denna typ av statliga restriktioner. Elenergi produceras i huvudsak inom landet. Denna produktion – genom vattenkraft och kärnkraft – ger dessutom i förhållande till andra energiformer en miljömässigt mindre belastning.

Det bör således stå den enskilde fastighetsägaren fritt att ta ställning till om eluppvärmning är den bästa lösningen i det enskilda fallet, oavsett om det är frågan om s.k. direktverkande elvärme eller en elpanna med exempelvis vattenburen värmedistribution. Det kan i sammanhanget framhållas att Boverket i sin analys av konsekvenserna av ett förbud konstaterat att det varken är miljömässigt eller ekonomiskt försvarbart med ett förbud mot direktverkande elvärme.

Med hänvisning till ovanstående motivering bör riksdagen avslå motion 2004/05: MJ507 (c) yrkande 12.

11. Direktverkande elvärme, punkt 11 (v, c, mp)

av Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05: MJ507 yrkande 12.

Ställningstagande

Elektricitet är en högkvalitativ energi som bör användas på bästa sätt. Det är mot den bakgrunden oroande att mer än 40 % av Sveriges producerade elenergi används till uppvärmning och luftkonditionering av bostäder och lokaler.

I en- och tvåbostadshus är det fortfarande möjligt att installera direktverkande elvärme om byggnaden har särskilt goda energiegenskaper. Det gäller för såväl nybyggnation som ombyggnation. Det är emellertid uppenbart att elanvändningen för uppvärmningsändamål måste minska kraftigt. Ett tungt vägande skäl är givetvis att kärnkraften skall avvecklas, men huvudskälet är att elenergin skall användas i mer tekniskt komplicerade sammanhang än uppvärmning. Ett första viktigt steg för att successivt minska elanvändningen inom bostadssektorn är att hindra att ytterligare bostäder förses med uppvärmningssystem som inte relativt enkelt kan konverteras till användning av miljövänliga värmekällor. Användningen av direktverkande elvärme förhindrar eller försvårar påtagligt en sådan omställning.

Riksdagen har de senaste åren avslagit motionsförslag om att införa ett förbud mot direktverkande elvärme med hänvisning till ett regeringsuppdrag till Boverket att genomföra en analys av konsekvenserna av ett sådant förbud. Detta uppdrag avrapporterades hösten 2003. Riksdagen bör därför begära att regeringen snarast lägger fram ett förslag om att ta bort direktverkande eluppvärmning som uppvärmningsalternativ. Detta bör gälla både vid nybyggnation och vid större ombyggnationer. Enstaka fritidshus bör fortfarande stå utanför dessa bestämmelser.

Det som ovan anförts om direktverkande elvärme med anledning av motion 2004/05: MJ507 (c) yrkande 12 bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen.

12. Barnsäkerhet i äldre bostäder, punkt 12 (kd, v, c, mp)

av Ragnwi Marcelind (kd), Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05: Bo306 yrkande 27.

Ställningstagande

Under en lång rad år har det i motioner föreslagits att åtgärder skall vidtas för att förebygga barnolycksfall i våra bostäder. Bostadsutskottets och riksdagens majoritet har avvisat dessa förslag med hänvisning till pågående överväganden eller genomförda informationskampanjer. Några mer påtagliga åtgärder för att förbättra barnsäkerheten i det befintliga bostadsbeståndet har emellertid inte vidtagits. Under tiden har ett skrämmande stort antal barnolycksfall varje år understrukit behovet av ytterligare insatser för en ökad barnsäkerhet.

Regler som syftar till att förhindra barnolycksfall infördes i byggnadslagstiftningen för nybyggda hus 1973 och för ombyggnader 1976. Det innebär med stor sannolikhet att bl.a. större delen av miljonprogrammets bostäder inte från början försetts med sådan utrustning. Även om vissa kompletteringar i efterhand kan ha gjorts i delar av det äldre bostadsbeståndet finns det förmodligen ett mycket stort antal lägenheter i områden med en hög andel barnfamiljer som helt saknar säkerhetsutrustning.

Resultaten av de undersökningar som bl.a. Barnombudsmannen (BO) gjort av barnolycksfall utgör en sorglig bekräftelse på detta förhållande. BO:s undersökningar har visat att nästan alla dödsolyckor under senare år där barn fallit ut från fönster och balkonger har inträffat i hus byggda före 1973. BO har konstaterat att många av olyckorna hade kunnat undvikas om krav på säkerhetsanordningar funnits även för dessa årgångar av hus. BO har också vid flera tillfällen föreslagit att barnsäkerhetskraven i Boverkets byggregler även skall gälla fastigheter byggda före 1973. Boverket föreslog samma sak redan 1993.

Under en följd av år reagerade regeringen inte alls på de förslag som myndigheterna fört fram. Till slut tillsatte regeringen en barnsäkerhetsdelegation med uppgift att se över frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Barnsäkerhetsdelegationen redovisade sitt slutbetänkande hösten 2003. Det innehöll överväganden och förslag i många frågor. Delegationen redovisade däremot inte några överväganden i frågan om behovet av och lämplig utformning av en lagstiftning om barnsäkerhetskrav i äldre bebyggelse, trots att detta ingick i uppdraget.

I samband med bostadsutskottets behandling av motioner om barnsäkerhet föregående år anfördes i en reservation (kd, v, c, mp) att frågan hade förhalats så länge av regeringen att det var dags att begära att ett förslag skulle läggas fram för riksdagen med utökade krav på barnsäkerhet i det äldre bostadsbeståndet. Bostadsutskottets majoritet konstaterade i stället att Barnsäkerhetsdelegationen visserligen inte föreslagit ändrad lagstiftning men att denna fråga ändå kunde förväntas bli belyst vid remissbehandlingen av delegationens betänkande. Vi kan nu konstatera att regeringen valt att varken remissbehandla betänkandet eller på annat sätt pröva frågan om lagstiftning för att höja barnsäkerheten i äldre bostäder. Vid en föredragning av företrädare från Regeringskansliet framkom att det inte heller finns några som helst planer på att göra så.

Vi anser mot denna bakgrund att det borde vara uppenbart att det krävs ett initiativ från bostadsutskottet och riksdagen i frågan. Riksdagen bör således begära av regeringen att den snarast återkommer med ett förslag i enlighet med motion 2004/05:Bo306 (kd) yrkande 27.

13. Sprinklersystem, punkt 14 (v, c)

av Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Bo219 och 2004/05:Bo314 samt bifaller delvis motion 2004/05:Bo271.

Ställningstagande

Boverkets regler om brandskydd innehåller i dag inga krav på sprinkler i lokaler för vårdinstitutioner. Däremot finns krav om automatiskt brandlarm samt högre krav på väggmaterial och byggnadens konstruktion. Enligt uppgift från Boverket är ett starkt personskydd grundlinjen när det gäller brandsäkerhet vid vårdinstitutioner. Huvudsyftet är att människorna i lokalen snabbt och säkert kan ta sig ut eller få hjälp att ta sig ut.

Även om det givetvis alltid bör vara utgångspunkten att människor snabbt skall evakueras från en brinnande byggnad måste det även finnas en beredskap för situationer när detta inte sker. Det kan bero på att de personer som finns i en vårdlokal inte själva kan ta sig ur byggnaden och hjälp inte finns på plats i tillräcklig omfattning. Det kan också bero på att säkerhetsrutiner inte följs. Ett särskilt problem är de låsta vårdavdelningarna inom bl.a. psykiatri. Ett tragiskt exempel på följderna av låsta avdelningar och bristande brandskydd är branden vid S:t Sigfrids sjukhus i Växjö då två unga kvinnor dog.

Det pågår för närvarande ett forsknings- och utvecklingsarbete inom brandskyddsområdet där en ökad användning av sprinkleranläggningar är ett intressant alternativ. Det finns nu lösningar som inte kräver så dyra investeringar. Sprinklersystemen har flera påtagliga fördelar, bl.a. kan andra byggnadstekniska lösningar godkännas. Större öppna ytor blir möjliga och det ställs inte längre lika hårda krav på t.ex. avskiljande dörrar mellan uppehållsrum och korridor på en vårdanläggning. Med ett sprinklersystem installerat kan det med andra ord skapas en både säkrare och trivsammare miljö för personal och boende.

I flera andra länder har man med stor framgång infört regelsystem som i högre grad kräver sprinklersystem för att höja brandsäkerheten i bl.a. äldreboende. Representanter för Räddningsverket har i olika sammanhang

pläderat för införande av motsvarande krav även i Sverige. Det är emellertid viktigt att övervägandena inte begränsas till bara äldreboende utan att frågan om motsvarande krav för andra typer av särskilt boende och institutioner också prövas. Särskilda krav bör kunna ställas på säkerheten i olika former av institutioner med låsta avdelningar.

Sammanfattningsvis anser vi att starka skäl talar för att sprinklersystem skall vara en obligatorisk metod att höja brandsäkerheten i vissa typer av boenden och institutioner. Vi anser därför att regeringen bör få ett uppdrag att utreda behovet av ett regelverk för sprinklersystem. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14. Krav på tillgänglighet, punkt 15 (kd, c)

av Ragnwi Marcelind (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Bo213 och 2004/05:Bo303 yrkande 3 och avslår motionerna 2004/05:Ub230 yrkande 26, 2004/05:Bo216, 2004/05:Bo241, 2004/05:Bo284 och 2004/05:Bo293 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Tillgänglighet för äldre och funktionshindrade i den byggda miljön är en viktig integrationsfråga för bostadspolitiken. Det är också rimligt att se denna fråga som en grundläggande demokratifråga eftersom tillgänglighet är en förutsättning för delaktighet i de flesta samhällsaktiviteter. Det är därför nödvändigt att handikapperspektivet finns med på alla nivåer och verksamheter i samhället

Trots att flera förändringar har gjorts i byggnadslagstiftningen under senare år med syfte att förbättra tillgängligheten i den byggda miljön kan vi konstatera att det fortfarande tillkommer byggnader och hela bostadsområden som har stora brister i tillgänglighet och användbarhet. Det kan vidare konstateras att arbetet med att åtgärda de omfattande brister som finns i det äldre byggnadsbeståndet inte drivs på önskvärt sätt.

Den diskriminering av stora delar av befolkningen som en bristande tillgänglighet innebär får inte fortgå, utan kraftfulla åtgärder bör sättas in. Det kan inte accepteras att elever utestängs från sina skolor, att funktionshindrade inte kan besöka butiker eller andra serviceinrättningar eller att äldre tvingas lämna sina invanda boendemiljöer när rörligheten minskar.

Många svenska kommuner har gjort sammanställningar, s.k. handikappguider, som anger tillgängligheten i olika byggnader och platser inom kommunen. Alla kommuner borde ha en sådan.

Situationen för funktionshindrade elever och studenter bör särskilt uppmärksammas. Tillgängligheten till skolor, universitet och högskolor är ofta bristfällig. I dag existerar inte samma möjlighet att välja skola eller universitetsutbildning för funktionshindrade som för övriga delar av befolkningen. Valet av fritidsaktiviteter blir också ofta styrt av bristen på tillgänglighet. Den främsta orsaken till denna diskriminering är okunskap. Det är därför nödvändigt att arkitekter, byggherrar, byggingenjörer och beslutsfattare ges utbildning i handikappkunskap.

De olika handikapporganisationerna har specifika kunskaper om tillgänglighet som också måste tas till vara. Det måste skapas rutiner så att de kommer in i ett tidigt skede i planeringen. Detta kan bl.a. ske om dessa organisationers möjlighet till samråd i plan- och byggärenden förstärks. Det är i detta sammanhang viktigt att komma ihåg att olika sorters funktionshinder kräver olika lösningar.

Den parlamentariska kommitté som utreder PBL har i uppdrag att se över kraven på en tillgänglig utformning av bebyggelsen. Det är nödvändigt att denna översyn leder fram till förändrade regler och andra åtgärder som har en klar inriktning på att de brister i den byggda miljön som påtalas i de aktuella kd-motionerna undanröjs. Utgångspunkten för arbetet bör vara att all nybyggnation skall vara anpassad eller enkel att anpassa till funktionshindrades behov. Det finns också ett behov av att noga följa att de skärpta lagkrav som riksdagen redan antagit om anpassningsåtgärder i befintliga miljöer verkligen leder till att anpassningsåtgärderna kommer till stånd.

Vad vi ovan anfört om bl.a. vikten av skärpta och förtydligade krav på tillgängligheten i den byggda miljön och om handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta innebär ett bifall till motionerna 2004/05:Bo213 (kd) och 2004/05:Bo303 (kd) yrkande 3. Även övriga motioner som behandlas i avsnittet om tillgängligheten torde därigenom till stor del få anses vara tillgodosedda.

15. Krav på tillgänglighet, punkt 15 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ub230 yrkande 26 och 2004/05:Bo241 samt avslår motionerna 2004/05:Bo213, 2004/05:Bo216, 2004/05:Bo284, 2004/05:Bo293 yrkandena 1–3 och 2004/05:Bo303 yrkande 3.

Ställningstagande

I Miljöpartiets partimotion 2004/05:Ub230 behandlas frågor om hur elever med funktionshinder skall kunna garanteras att få ta del av skolundervisning utan att behöva diskrimineras på olika sätt. En typ av diskriminering som de ofta utsätts för beror på att samhället har utformat sina fysiska strukturer på ett otillgängligt sätt. Det är nu nödvändigt att vidta olika åtgärder med målsättningen att alla skolans lokaler skall vara tillgängliga för alla. Jag anser att riksdagen bör tillstyrka Miljöpartiets förslag om att det skall tillsättas en utredning för att se över hur en lagstiftning som garanterar en successiv implementering av tillgänglighet bör utformas.

Denna utredning bör också se över tillgänglighetsfrågorna för de grupper med dolda handikapp som ofta glöms bort när tillgängligheten diskuteras. Det gäller bl.a. frågan om tillgängligheten till kulturutbudet för personer med de handikapp som diskuteras i motion 2004/05:Bo241 (s), dvs. allergi, epilepsi och stomi. I dag begränsas personer med dolda handikapp i sin kulturkonsumtion genom dåligt anpassade lokaler. Det bör därför krävas att alla kulturinstitutioner utrustas med hjälpmedel för att klara av besökarens olika behov.

Vad jag nu anfört med anledning av Miljöpartiets partimotion 2004/05:Ub230 yrkande 26 och motion 2004/05:Bo241 (s) bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Det innebär att även vissa förslag i övriga motioner om tillgängligheten blir tillgodosedda.

16. Behovet av hissar, punkt 16 (m)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Peter Danielsson (m) och Carl-Erik Skårman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo204 och avslår motion 2004/05:Bo222.

Ställningstagande

Det är nödvändigt att bostadskonsumenternas efterfrågan tillåts ge ett större genomslag på utbudet, bl.a. genom att fastighetsägarna ges möjlighet att förvalta och förnya sitt bostadsbestånd utan en missriktad statlig styrning.

Denna utgångspunkt borde gälla för bostadspolitiken i stort men även i enskilda frågor. Ett exempel på en missriktad statlig styrning är det hissbidrag som kunde utgå under några månader i slutet av 2004. Denna typ av subventioner som plötsligt dyker upp för att sedan försvinna igen omöjliggör för fastighetsägare att långsiktigt planera underhåll och ombyggnader. En annan typ av missriktad styrning är den alltför strikta tillämpningen av reglerna om att hiss skall installeras i samband med vissa ombyggnader. I en m-motion beskrivs hur denna regel motverkar tillkomsten av starkt efterfrågade bostäder.

Det finns i dag en stor efterfrågan på små, centralt belägna lägenheter från ungdomar, men även från andra grupper. Samtidigt finns det en till stor del outnyttjad möjlighet att tillgodose denna efterfrågan till rimliga kostnader. Det har nämligen visat sig att ombyggnad av vindutrymmen till bostäder är fullt möjlig i de delar av det äldre bostadsbeståndet som har stora torkrum m.m. som väl lämpar sig för ombyggnad. Dessa ombyggnadsprojekt omöjliggörs emellertid i dag ofta av att inredningen av en vindsvåning samtidigt utlöser ett krav på att hiss skall installeras. Detta krav är vanligen helt omöjligt att tillgodose både av ekonomiska och byggnadstekniska skäl. En hissinstallation är normalt sett så dyr att kostnaden omöjligt kan bäras av den tillkommande bostadsytan. Dessutom skulle hissinstallationen i många fall också medföra ingrepp i den övriga byggnaden med bortfall av bostadsyta i underliggande lägenheter.

Följden av hisskravet blir alltså att det starkt efterfrågade bostadstillskottet inte kommer till stånd. Tillgänglighetskravet är naturligtvis viktigt, men det får inte drivas så långt att det till slut motverkar sitt eget syfte eller hindrar att önskvärda åtgärder vidtas. Ingen funktionshindrad blir hjälpt av att tillskottet av vindsvåningar på bostadsmarknaden stoppas.

Vi anser att den tillämpning av byggnadslagstiftningen som på många håll inneburit att tillkomsten av vindsvåningar stoppats måste ändras. Det måste ges större möjlighet att bedöma rimligheten av att installera hiss i det enskilda fallet. Om alternativet står mellan att inga bostäder tillkommer eller att bostäder inreds på vindar utan att de kan nås med hiss, är utan tvekan det senare att föredra.

Vi anser att riksdagen bör begära att regeringen återkommer med förslag om en lagändring med den förordade inriktningen. Vad vi nu anfört innebär att vi tillstyrker motion 2004/05:Bo204 (m) och avstyrker motion 2004/05:Bo222 (s).

17. Behovet av hissar, punkt 16 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2004/05:Bo222 och avslår motion 2004/05:Bo204.

Ställningstagande

Både andelen och antalet äldre i den svenska befolkningen kommer att öka kraftigt under de närmaste årtiondena. Det är därför hög tid att nu anpassa våra bostadshus efter denna utveckling. En förutsättning för att många äldre skall kunna bo kvar i sina invanda bostadsmiljöer är att flervåningshus förses med hiss. Samtidigt ger givetvis hissarna bättre förutsättningar för funktionshindrade att själva välja boende. Hissar underlättar också vardagslivet för barnfamiljer och andra grupper. Sammantaget ger en installation av hiss förutsättningar för många personer att leva ett aktivt liv med god livskvalitet.

Jag anser mot denna bakgrund att regeringen snarast bör se över vilka åtgärder som kan sättas in för att underlätta installationen av hissar i vårt äldre bostadsbestånd. Redovisningen bör även omfatta de ekonomiska och tekniska förutsättningarna för hissinstallationer. Ett underlag för övervägandena i denna fråga har redovisats av Boverket i rapporten Bättre koll på underhåll. Även Äldreberedningen uppmärksammade behovet av hissinstallationer i sitt slutbetänkande. Det får därför förutsättas att de kompletterande utredningsinsatser som kan behövas genomförs utan onödig tidsfördröjning. Regeringens överväganden bör utmynna i att en konkret plan för ökad tillgänglighet genom hissinstallationer läggs fram för riksdagen.

Vad jag ovan anfört bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen. Det innebär ett delvis bifall till motion 2004/05:Bo222 (s). Motion 2004/05:Bo204 (m) avstyrks.

18. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, punkt 18 (v, c, mp)

av Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:So506 yrkande 6 och 2004/05:Bo278 yrkande 4.

Ställningstagande

Elsanering av bostäder har visat sig vara en verksam metod för att göra det möjligt för elöverkänsliga att bo kvar i sina bostäder och ha ett någorlunda drägligt liv. Bostadsutskottet har vid flera tillfällen uttalat sitt stöd för elsanering, bl.a. i sitt betänkande 1996/97:BoU12. Där uttalar bostadsutskottet bl.a. följande:

Möjligheten att få stöd vid elöverkänslighet skall naturligtvis inte vara avhängig av i vilken kommun den som drabbas är bosatt. Det får enligt utskottets mening förutsättas att kommunerna fortsättningsvis agerar på mer likartat sätt och att detta agerande baseras på den positiva attityd som många kommuner uppvisat. Skulle så inte vara fallet finns det anledning att återkomma till frågan.

Bostadsutskottet har därefter vid ett flertal tillfällen upprepat sin syn på vikten av likabehandling av elöverkänsliga oavsett bostadsort. Utskottet har emellertid samtidigt vid varje tillfälle konstaterat att lagen om bostadsanpassningsbidrag enligt gällande tolkning inte ger rätt till sådant bidrag. Enligt Boverkets handledning för bidragshandlingen skall nämligen bidrag inte lämnas för s.k. elsanering. Utskottet har emellertid inte velat uttala sitt stöd för ändrade regler utan hänvisat till att man avvaktar ytterligare forskning. Under tiden står de elöverkänsliga år efter år utan hjälp från samhällets sida.

Om det skall bli någon förändring måste det till ett initiativ från riksdagen och regeringen. Riksdagen bör därför en gång för alla fastslå att elsanering skall berättiga till bostadsanpassningsbidrag. Skulle detta ställningstagande förutsätta en lagändring bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag i frågan.

Vad vi nu med anslutning till motionerna 2004/05:Bo278 (c) yrkande 4 och 2004/05:So506 (c) yrkande 6 anfört bör riksdagen som sin mening tillkänna för regeringen.

19. Byggforskning, punkt 19 (kd, c)

av Ragnwi Marcelind (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo299 yrkandena 1–4 och avslår motionerna 2003/04:MJ66 yrkande 14, 2004/05:Bo224, 2004/05:Bo308 yrkande 13 och 2004/05:Bo319.

Ställningstagande

Samhällsbyggnads- och byggsektorn svarar för omkring 10 % av Sveriges bruttonationalprodukt och dess 80 000 företag sysselsätter ca 450 000 personer. Denna sektor har därigenom en avgörande betydelse både för landets ekonomiska utveckling och för möjligheterna att åstadkomma en hållbar utveckling i övrigt. Sektorns komplexitet och företagsstruktur samt ett ofta mycket detaljerat regelsystem har emellertid lett till brister i incitament för utveckling, innovationer, förnyelse och risktagande. Resultatet är låg produktivitet, utveckling, kvalitetsbrister, svagt konkurrenstryck och bristande kundfokus.

Staten har ett stort ansvar för samhällsbyggnadssektorns utveckling. Mer än hälften av all upphandling inom byggsektorn sker via det politiska systemet och bekostas av skattemedel. Den byggda miljön har också en avgörande betydelse för medborgarnas liv och välbefinnande. Samhället har därmed ett särskilt ansvar för kunskapsuppbyggnaden och forskningen på området. Utvecklingen av de statliga anslagen till forskning och utveckling riktad mot samhällsbyggnadssektorn har detta till trots minskat från 1990-talets början.

Omstruktureringen av Sveriges forskningsfinansiering har bl.a. kännetecknats av en positiv fokusering på ökad forskningskvalitet. Samtidigt har den inneburit en otydlighet avseende identifikation och erkännande av forskning och utveckling inriktad på samhällsbyggande. Detta gäller inte minst bristen på regler för hanteringen av anslag från EU:s ramverk för forskning, särskilt i fråga om medfinansiering av EU-projekt. Denna brist hotar svenska forskares konkurrensmöjligheter om EU-kontrakt och blir särskilt kännbar för forskningen inom samhällsbyggnadssektorn.

Ett grundproblem är att det saknas särskilda medel för medfinansiering. Ett annat problem för forskarna är att ett av EU redan godkänt projekt även måste prövas av de svenska forskningsfinansiärerna. Denna hantering leder inte sällan till förseningar, likviditetsproblem och otrygghet för forskargruppen. Sverige bör mot denna bakgrund agera för att åstadkomma en bättre koordinering mellan nationella finansieringsprogram och EU:s ramprogram för forskning.

En annan fråga som inte har hanterats bra efter omstruktureringen gäller möjligheten för forskningen inom sektorn att få stöd från flera forskningsfinansiärer. Formas är visserligen det forskningsråd som har ett utpekat ansvar för stöd till kunskapsuppbyggande samhällsbyggnadsforskning, men stöd skall även kunna utgå från andra forskningsråd och stiftelser. Det har emellertid visat sig att forskare inriktade mot sektorn har haft mycket svårt att komma i fråga för stöd från andra forskningsfinansiärer. Detta gäller inte minst för Vinnova som har till uppgift att främja hållbar tillväxt genom utveckling av effektiva innovationssystem och finansiering av behovsmotiverad forskning. Rimligen borde denna programförklaring och målsättning gälla alla sektorer av samhället och då inte minst samhällsbyggnadssektorn.

Med hänvisning till det anförda ställer vi oss bakom förslagen i motion 2004/05:Bo299 (kd) om att riksdagen skall tillkännage för regeringen att den bör

- agera för att stärka samverkan mellan de forskningsfinansierande organen och samhällsbyggnadssektorn,
- vidta åtgärder så att byggsektorn ges samma status och samma möjligheter som andra industrisektorer för stöd till innovationsinriktad forskning och utveckling,
- åstadkomma bättre förutsättningar för svenska forskares medverkan i EU-program och andra internationella forum,
- verka för en bättre koordinering av svenska forsknings- och finansieringsprogram med EU:s ramverk för forskning.

Ett genomförande av dessa förslag skulle innebära att forskningsförutsättningarna inom samhällsbyggnadssektorn påtagligt förbättrades. Därmed ges också förutsättningar för att bättre kunna tillgodose de förslag som läggs fram i övriga motioner som behandlas i avsnittet om byggforskning. I den mån dessa motioner inte kan anses vara tillgodosedda med det anförda avstyrks de.

20. Byggforskning, punkt 19 (fp)

av Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ66 yrkande 14 och 2004/05:Bo308 yrkande 13 och avslår motionerna 2004/05:Bo224, 2004/05:Bo299 yrkandena 1–4 och 2004/05:Bo319.

Ställningstagande

I två fp-motioner framhålls behovet av åtgärder för att stärka forskningen inom bygg- och bostadssektorn. Ett särskilt behov av kunskapsuppbyggnad gäller för frågor om inomhusmiljön och boendemiljön i övrigt. Det gäller bl.a. forskning om hälsovådliga ämnen i byggmaterial, om sambandet mellan tillgång till gröna miljöer och hälsa, om hur man skapar trygga stadsmiljöer, om bullerstörningar och om olika ventilationsfrågor. Det är nödvändigt att tillräckliga resurser avsätts för forskningen inom bl.a. dessa områden. Vi anser också att det bör övervägas att inrätta en s.k. forskarskola inom området god boendemiljö vid något av universiteten.

Vidare instämmer vi i förslaget om att en utvärdering behöver göras av hur forskningen inom bygg- och bostadssektorn påverkats av de förändringar i den forskningsfinansierande organisationen som genomfördes år

2000. Det är därvid särskilt angeläget att pröva fördelningen av forskningsmedel från bl.a. Formas. I detta sammanhang bör det också övervägas om forskningen inom sektorn kan stärkas genom att Formas avvecklas och ersätts med en ordning för forskningsfinansiering som bättre kan garantera en både kvalitativt säkrad och behovsanpassad forskning. Det är emellertid viktigt att påpeka att en sådan omläggning inte får leda fram till en minskning av de externa forskningsmedlen för bostadssektorn.

Vad vi ovan anfört med bifall till förslagen i motionerna 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 13 och 2003/04:MJ66 (fp) yrkande 14 bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Övriga motioner avstyrks i den mån de inte kan anses vara tillgodosedda med det anförda.

Särskilda yttranden

1. Hästgårdar, punkt 2 (fp, kd)

Ragnwi Marcelind (kd), Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Motionerna 2004/05:Bo254 (s) och 2004/05:Bo220 (m) behandlar problemen med samexistensen mellan hästgårdar och annan bebyggelse. Även om motionärerna tar upp olika sidor av problemen visar de på en allvarlig problematik. Hästnäringen blir en allt viktigare del av den svenska landsbygden. Tyvärr har vissa myndigheter haft en alltför rigorös tolkning av avståndsregler när det gäller hästgårdar och annan bebyggelse. Man har fastnat i avståndsexercis och varken tagit hänsyn till storlek på verksamheten eller de faktiska landskapsförhållandena. Vegetationen och de typografiska förhållandena kan medföra ett minskat behov av stora skyddsavstånd.

Vi anser dock att problemen i samband med samlokalisering av hästgårdar och annan bebyggelse inte i första hand beror på lagstiftningen utan snarare på dess tillämpning. Det är exempelvis tveksamt om Boverkets och Socialstyrelsens riktlinje om 200 meters avstånd mellan häststall och bostäder bygger på en tillräcklig analys av det sakliga behovet av skyddsavstånd. Länsstyrelsen i Skåne har t.ex. givit ut nya riktlinjer som i större utsträckning tar hänsyn till enskilda förhållanden. Vi ser det därför som viktigt att följa hur praxis utvecklas på detta område och att man från ansvarigt politiskt håll driver på för en utveckling i positiv riktning. Hästnäringen är viktig både för en rik fritid och för näringslivet på landsbygden. Därför är det av stor vikt att reglerna i fastighetsbildningslagen om PBL inte motverkar att fler hästfastigheter nybildas och att djurstall kan uppföras på befintliga fastigheter.

2. Hästgårdar, punkt 2 (c)

Rigmor Stenmark (c) anför:

Bostadsutskottet har i betänkandet avstyrkt två motioner med förslag om att underlätta etablering av bostäder i närheten av häststallar. Jag står bakom utskottets ställningstagande men vill ytterligare förtydliga min syn i frågan.

Hästnäringen blir allt viktigare inslag i jordbruket och på den svenska landsbygden. Hästnäringen skapar många arbetstillfällen i hela landet. Under senare år har även hästen bidragit till att turistnäringen på landsbygden kunnat utvecklas. På många håll i landet arbetar man även med hästar och ridning som en del i rehabilitering av sjukskrivna. En livskraftig hästpolitik kan därför även få stor betydelse för hur ohälsotalen skall kunna minskas i samhället. Det är viktigt att se sambanden och helheten.

Motionärernas strävan att underlätta för bebyggelse i närheten av hästgårdarna måste också bemötas med aspekten att den befintliga näringsverksamheten på landsbygden måste respekteras även sett ur ett företagsekonomiskt perspektiv. Det är därför viktigt att inte beslut fattas i plan- eller bygglövsärenden som på sikt kan få till följd att befintlig hästnäringssamhet beläggs med nya restriktioner som kan hindra eller helt stoppa pågående verksamhet.

Nyetaablering av bostäder i närheten av lantbruksföretag som bedriver djurhållning, av vilket slag det vara må, får inte medföra att olika krav kan ställas i efterhand på redan etablerad verksamhet.

3. Dricksvattenledningar, punkt 8 (m, kd)

Ragnwi Marcelind (kd), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Peter Danielsson (m) och Carl-Erik Skårman (m) anför:

I två motioner, (m) respektive (kd), redogörs för de problem som bygggherrar och vvs-entreprenörer ibland står inför när ledningar och annan utrustning för dricksvatten skall installeras i byggnader. Det går helt enkelt inte att få klara besked om vattenledningar av ett visst material anses tillgodose lagens krav på att materialvalet inte får medföra hälsorisker.

Bostadsutskottet redogör i betänkandet för ett arbete som pågår inom EU i syfte att ge vägledning på detta område. Vi har mot denna bakgrund avstått från att fullfölja våra motionsförslag om att regeringen skall ge svenska myndigheter i uppdrag att vidta vissa åtgärder på området. Vi förutsätter emellertid att dessa myndigheter ger branschen allt det stöd och den information som det pågående EU-projektet ger underlag för. I annat fall finns anledning för riksdagen att återkomma i frågan.

4. Tappvarmvatten, punkt 9 (kd, c)

Ragnwi Marcelind (kd) och Rigmor Stenmark (c) anför:

Vi instämmer i vad som anförs i en kd-motion om att det sannolikt behöver vidtas ytterligare åtgärder för att komma till rätta med de återkommande allvarliga fallen av legionellsmitta. Bostadsutskottet har i detta betänkande förutsatt att åtgärder kommer till stånd även utan en särskild begäran från riksdagen. Mot bakgrund av att det nu pågår ett arbetet med att dels ta fram ett bättre beslutsunderlag i frågan, dels se över gällande byggregler på området, har vi accepterat ett sådant ställningstagande. Skulle emellertid detta arbete inte leda till att berörda myndigheter, och vid behov regeringen, på olika sätt agerar i frågan finns det anledning för riksdagen att senare återkomma med ett annat ställningstagande.

5. **Energihushållning, punkt 10 (m)**

Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Peter Danielsson (m) och Carl-Erik Skårman (m) anför:

Bostadsutskottet hänvisar i avsnittet om energihushållning till implementeringen av EG-direktivet om byggnaders energiprestanda och pågående arbete i anslutning till detta. Vi har inte reserverat oss mot utskottets motivering till att avstyrka de motioner som behandlas i detta avsnitt men vill här klargöra vår syn i denna fråga.

Vi anser självklart att Sverige måste följa gällande ordning och genomföra de förändringar i lagstiftningen som direktivet kan förutsätta. Det finns däremot inte skäl att gå utöver dessa krav och införa en onödigt omfattande och byråkratisk ordning för energideklarering av byggnader m.m. Skulle regeringens kommande proposition i frågan ha en sådan innebörd kommer vi självklart att motsätta oss förslaget.

6. **Barnsäkerhet i äldre bostäder, punkt 12 (m, fp)**

Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Peter Danielsson (m), Lars Tysklind (fp) och Carl-Erik Skårman (m) anför:

Vi står bakom utskottsmajoritetens bedömning att retroaktivt verkande lagregler om barnsäkerhet inte bör införas. Arbetet med att höja barnsäkerheten i äldre byggnader kan bättre bedrivas på annat sätt. Däremot kan vi till viss del instämma i den kritik mot regeringens handhavande av frågan som framkommer i den reservation i frågan som avgivits av fyra partier.

Förslag om åtgärder på det aktuella området har lagts fram vid upprepade tillfällen, bl.a. av berörda myndigheter. Regeringen har under en lång rad år undvikit att klart ta ställning till dessa förslag. Till slut gavs emellertid direktiv till en utredning att pröva frågan om lagstiftning. När sedan utredningen avgivit ett betänkande har regeringen valt att inte remissbehandla detta. Avsikten tycks i stället vara att även fortsättningsvis undvika att ta ställning i en för regeringen uppenbarligen känslig fråga. Vi anser att ett sådant icke-agerande, om än i den mindre skalan, endast är ytterligare ett tecken på att den socialdemokratiska regeringen saknar den beslutskraft som man kan kräva av landets exekutiva ledning.

7. **Krav på tillgänglighet, punkt 15 (fp)**

Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Riksdagen fattade 2001 beslut om att enkelt avhjälpna hinder mot tillgängligheten i vissa miljöer skulle undanröjas. Än syns emellertid få tecken på att berörda fastighetsägare och kommuner börjat vidta de nödvändiga åtgärderna i någon större utsträckning. Om inte aktiviteten på detta område snart

ökar kommer det att finnas skäl att pröva om redan genomförda lagstiftningsåtgärder verkligen är tillräckliga. PBL-kommitténs kommande betänkande kan också ge anledning att pröva denna fråga.

Mot bakgrund av att PBL-kommittén inom kort lämnar sitt slutbetänkande och att en utvärdering av hittills genomförda lagändringar skall presenteras av Boverket i september har vi valt att inte genom en reservation nu förorda en skärpning i lagstiftningen. Vi förutsätter emellertid att det beslutsunderlag som skall presenteras kommer att ge underlag till fortsatta överväganden i denna fråga.

8. Behovet av hissar, punkt 16 (fp, kd)

Ragnwi Marcelind (kd), Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Bostadsutskottet avstyrker i detta betänkande två motioner om installation av hissar. Utskottet redovisar i detta sammanhang att ett bidrag till hissinstallation kunnat utgå under senare delen av 2004, dock utan att närmare ta ställning till en eventuell fortsättning. Vi har inte avgivit någon reservation avseende utskottets ställningstagande till de två motioner som behandlas i avsnittet men vill klargöra vår syn i bidragsfrågan.

Det aktuella hissbidraget utgick endast under ett antal månader och var till sin utformning ett tydligt exempel på den socialdemokratiska regeringens ryckiga och ogenomtänkta bostadspolitik. Helt andra åtgärder behövs vidtas för att fastighetsägare skall kunna ges ekonomiska förutsättningar att ta ansvar för förvaltning och förnyelse av sitt bostadsbestånd. Folkpartiet och Kristdemokraterna har i andra sammanhang redovisat sin syn i denna fråga.

9. Behovet av hissar, punkt 16 (v)

Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v) anför:

En alltmer åldrande befolkning och att allt fler bor kvar hemma så länge det är möjligt ställer krav på hissar i hus med minst tre våningar. Enligt SCB:s Bostads- och hyresundersökning saknar ca 320 000 lägenheter på tredje våningen och uppåt tillgång till hiss. Grovt räknat betyder det att ca 75 000 trappuppgångar med tre eller flera våningsplan saknar hiss. Det innebär att många äldre är hänvisade till ett begränsat bostadsutbud och att kommunernas kostnader för särskilt boende ökar. Fastighetsägare drar sig också för större nödvändiga ombyggnader, då dessa kräver bygglov och även innebär krav på installation av hiss.

I samband med den ekonomiska vårpropositionen för 2004 infördes, efter krav från Vänsterpartiet, ett tillfälligt investeringsbidrag för hissinstallationer i samband med större ombyggnationer i hus med tre eller flera våningar. Vi anser att detta stöd till hissinstallationer bör vara ett permanent inslag i den statliga bostadsfinansieringen. Vänsterpartiet lyckades emellertid i förhandlingarna om budgeten för 2005 inte få gehör för en fortsatt stödgiv-

ning efter årsskiftet 2004/2005. Vår avsikt är dock att återkomma med förslaget i kommande budgetförhandlingar och i de sammanhang som de fortsatta formerna för den statliga bostadsfinansieringen kan komma att diskuteras.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion väckt med anledning av regeringens skrivelse 2003/04:129 En svensk strategi för hållbar utveckling

2003/04: MJ66 av Lennart Fremling m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning inom bostadssektorn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bostadssektorn.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04: MJ324 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utse en ansvarig myndighet för material som kan komma i kontakt med dricksvatten.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05: Fö252 av Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt Boverket att göra en översyn av gällande regelverk i samband med byggande i vattennära miljöer.

2004/05: So506 av Kerstin Lundgren (c):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återigen fastslå att elsanering skall berättiga till bostadsanpassningsbidrag.

2004/05: Ub230 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

26. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att se över hur och på vilket sätt en rättighetslagstiftning som garanterar en successiv implementering av tillgänglighet bäst kan införas i Sverige.

2004/05:MJ498 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Boverket av regeringen ges uppdraget att göra bedömningar av materials lämplighet att användas i samband med transport av dricksvatten.
42. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med en redogörelse för hur målen om minskad radonhalt i bostäder skall kunna nås.

2004/05:MJ507 av Jan Andersson m.fl. (c):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att för att nå målet om lägre energiförbrukning i bostäder måste installation av direktverkande elvärme vid nybyggnation och omfattande ombyggnation förbjudas.

2004/05:N309 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att uppmuntra energibesparande åtgärder i bostäder.

2004/05:Bo204 av Carl-Axel Roslund (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om slopat hisstväg för vindslägenheter.

2004/05:Bo205 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att minska riskerna för spridning av legionellabakterien via vattensystem i bostadshus och andra hus genom skärpning i bygglagstiftningens regler.

2004/05:Bo213 av Sven Brus och Yvonne Andersson (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om åtgärder för att underlätta rörelsehindrades tillgänglighet.

2004/05:Bo214 av Lars Lindén (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att i energibesparingsarbetet lyfta fram värmeutjämning som en viktig faktor.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av hur man följer upp EG-direktivet om byggnaders energieffektivitet.

2004/05:Bo216 av Ann-Marie Fagerström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ökad tillgänglighet.

2004/05:Bo219 av Annika Carlsson och Margareta Andersson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inlåsta patienters och fångars säkerhet måste säkerställas så långt det går.

2004/05:Bo220 av Anna Lindgren och Anita Sidén (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av miljöbalken och Boverkets och Socialstyrelsens riktlinjer.

2004/05:Bo221 av Lars Wegedal m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett svenskt initiativ till gemensamma byggregler i Norden för ökad träanvändning.

2004/05:Bo222 av Hans Stenberg och Göran Norlander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av olika åtgärder för att underlätta för äldre att bo kvar i sina lägenheter.

2004/05:Bo224 av Ragnwi Marcelind (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Boverket i uppdrag att inom dialogprojektet Bygga, bo och förvalta för framtiden verka för forskning och utveckling i syfte att öka användningen av växtfibrer i byggproduktion.

2004/05:Bo228 av Barbro Hietala Nordlund och Per Erik Granström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygga energisnåla flerfamiljshus.

2004/05:Bo235 av Maud Olofsson m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en landsomfattande handlingsplan för en god boendemiljö.

2004/05:Bo241 av Börje Vestlund och Kaj Nordquist (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anpassning av kulturlokaler för människor med dolda handikapp.

2004/05:Bo254 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att göra det möjligt att inrätta hästgårdar.

2004/05:Bo255 av Jörgen Johansson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn görs av gällande lagstiftning för bostadsanpassningsbidrag (1992:1574) inkluderande förändringar av den 1 juli 2000.

2004/05:Bo261 av Carina Hägg (s):

1. Riksdagen begär att regeringen ger berörda myndigheter i uppdrag att se över sina regelsystem när det gäller kvinnor och flickor som hålls inlåsta av anhöriga.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka medvetandet om att kvinnor och flickor sitter frihetsberövade i sina egna bostäder.

2004/05:Bo271 av Ann-Kristine Johansson och Helena Frisk (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa sprinklersystem i offentliga lokaler.

2004/05:Bo272 av Barbro Feltzing och Ulf Holm (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör genomföras för att klarlägga att byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att också utreda frågan om lagstiftat producentansvar för byggsektorn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en helhetsansvarig för en byggnation utses.

2004/05:Bo278 av Birgitta Carlsson och Håkan Larsson (båda c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bostadsanpassningsbidrag till elöverkänsliga, som är en erkänd handikappgrupp.

2004/05:Bo284 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om tillgänglighet för funktionshindrade.

2004/05:Bo293 av Catherine Persson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga att förstärka kravet på tillgänglighet i plan- och bygglagen samt i lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om kravet på tillgänglighet för att erhålla statligt stöd vid
bomässor och andra arrangemang.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om sanktioner i de fall bostadsproducenter eller motsva-
rande vid nyproduktion inte beaktar kravet på tillgängliga bostäder
och boendemiljöer.

2004/05:Bo299 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om behovet av att stärka samverkan mellan de forsk-
ningsfinansierande organen och samhällsbyggnadssektorn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att byggsektorn måste ges samma status och samma
möjligheter som andra industrisektorer för stöd till innovationsinrik-
tad forskning och utveckling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om förbättrade förutsättningar för svenska forskares
medverkan i EU-program och andra internationella forum.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om en förbättrad koordinering av svenska forsknings- och
finansieringsprogram med EU:s ramverk för forskning.

2004/05:Bo303 av Dan Kihlström m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om skärpta lagkrav för tillgänglighet till byggnader och
utemiljöer.

2004/05:Bo306 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

27. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning
som för hus byggda före 1973 föreskriver samma regelverk gäl-
lande barnsäkerhet som i dag gäller för nybyggda hus.

2004/05:Bo308 av Lars Tysklind m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att upprätta strategier mot allergiframkallande (sensi-
biliserande) ämnen i byggnadsmaterial.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att undersöka vilka metoder som kan användas för
att stärka konsumentskyddet när det gäller bostäder och radon.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att inleda diskussioner med Kommunförbundet om
vilka åtgärder som krävs för bättre inomhusmiljö för barn.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att förändra delmål för miljömålet God bebyggd miljö.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av forskning inom bostadssektorn.

2004/05:Bo314 av Inger Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utredning av behovet av obligatorisk installation av sprinkler i äldreboenden och vissa andra boendeenheter.

2004/05:Bo319 av Sinikka Bohlin och Rolf Lindén (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om forskningsstrategi för uthålligt betongbyggande.